

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Urška Gerbajs

Vzgoja evropskih državljanov: Evropska unija v osnovni šoli

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Gerbajs

Mentorica: asist. dr. Sabina Kajnč
Somentorica: doc. dr. Alojzija Židan

Vzgoja evropskih državljanov: Evropska unija v
osnovni šoli

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Za podporo pri nastajanju diplomskega dela se zahvaljujem možu Borutu in svoji družini. Zahvaljujem se Brigiti Juhart, Tamari Mavko ter Špeli Simšič z Urada Vlade RS za komuniciranje, ki so mi omogočile, da sem lahko opravila raziskavo po osnovnih šolah ter uporabile rezultate raziskave Urada. Hkrati se za čas in odgovore zahvaljujem tudi vsem učiteljem in učiteljicam na obiskanih osnovnih šolah, ki so mi s svojimi odgovori pomagali pri izvedbi raziskave.

Vzgoja evropskih državljanov: Evropska unija v osnovni šoli

Predmet proučevanja diplomskega dela je poučevanje EU vsebin v osnovnih šolah. Čeprav je od vključitve Slovenije v Evropsko unijo preteklo že pet let in se učenci v osnovni šoli že seznanjajo z njo, je problematika še vedno aktualna in odprta za izboljšave. Temeljno raziskovalno vprašanje, na katerega odgovarja diplomsko delo je, kako slovenska osnovna šola izpolnjuje svojo nalogo na področju izobraževanja o EU vsebinah. Diplomsko delo proučuje tako didaktična načela poučevanja EU vsebin kot tudi učbenike, ki jih učitelji uporabljajo oziroma učne pripomočke, ki bi jih lahko uporabljali v ta namen. V diplomskem delu je izpostavljena tudi pomembnost dodatnega izobraževanja učiteljev s področja poučevanja EU vsebin. Osrednji del diplomskega dela predstavlja raziskava na 68 osnovnih šolah po Sloveniji. Raziskavo dopolnjujejo pogovori z naključno izbranimi učitelji državljanske in domovinske vzgoje ter etike. Z raziskavo je bilo ugotovljeno, kako poteka poučevanje EU vsebin, katere didaktične metode ter učne pripomočke uporabljajo učitelji pri poučevanju EU vsebin ter ali so bili učitelji v ta namen deležni dodatnega izobraževanja.

Ključne besede: Evropska unija, državljanska in domovinska vzgoja in etika, osnovnošolsko izobraževanje, državljanstvo EU

Education of european citizens: European Union in primary school

The subject of analysis in this thesis is teaching the EU contents in primary school. Despite the fact that Slovenia joined the EU five years ago and that the EU contents have already become part of school curriculum, this subject still requires further research and stays open for improvements. Basic research question of this thesis is how Slovenian primary school fulfils its mission regarding teaching EU contents. The thesis analyses didactic principles of teaching EU contents as well as the teachers' textbooks or other teaching material that could be used for this purpose. The importance of additional teacher education is also stressed in this thesis. Main part of the thesis is a research, carried out in 68 primary schools in Slovenia and complemented with interviews with randomly selected teachers of civic and homeland education and ethics. The goal of the research was to obtain information on the way EU contents are taught, on didactic methods and teaching material that teachers use and to find out if they took part in additional education for this purpose.

Key words: European Union, civic and homeland education and ethics, primary education, EU citizenship

KAZALO

1	UVOD	6
1.1	OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN HIPOTEZA	7
1.2	METODOLOŠKI OKVIR.....	8
2	KONCEPTUALNI OKVIR	11
2.1	EVROPSKA DIMENZIJA IZOBRAŽEVANJA V EVROPSKI UNIJI	11
2.1.1	Zgodovinski pregled razvoja evropske dimenzije izobraževanja v EU	12
2.2	POUČEVANJE EU VSEBIN V OSNOVNI ŠOLI.....	15
2.2.1	Razlogi za poučevanje EU vsebin v osnovni šoli.....	15
2.2.2	Medpredmetno povezovanje.....	16
2.2.3	Didaktične metode poučevanja EU vsebin.....	17
2.2.4	Učni pripomočki	19
2.2.5	Strokovno izobraževanje učiteljev.....	20
3	EVROPSKA UNIJA V SLOVENSKEM OSNOVNOŠOLSLEM	
	IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU	23
3.1	DRŽAVLJANSKA VZGOJA V SLOVENIJI	25
3.1.1	Medpredmetno povezovanje.....	27
3.1.2	Didaktične metode poučevanja EU vsebin.....	31
3.1.3	Učbeniki za državljansko vzgojo ter etiko	32
3.1.4	Drugi učni pripomočki za poučevanje EU vsebin.....	37
3.1.5	Strokovno izobraževanje učiteljev.....	42
4	ZAKLJUČEK	47
5	LITERATURA	51
6	PRILOGE	61
6.1	PRILOGA A: VPRAŠALNIK ZA RAVNATELJE OSNOVNIH ŠOL	61
6.2	PRILOGA B: SPLETNI POGOVOR - ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO.....	61
6.3	PRILOGA C: VPRAŠANJA ZA INTERVJU	65

1 UVOD

Slovenija v letu 2009 obeležuje peto obletnico vstopa v Evropsko unijo (EU). V petih letih članstva smo uvedli novo valuto, ki jo, poleg Slovenije, uporablja še 15 držav članic EU. S članstvom v EU so se za Slovence poenostavili postopki za študij in delo v drugih državah članicah. Slovenija se je konec marca 2008 v polni meri vključila v schengensko območje in odpravila mejni nadzor s sosednjimi državami članicami Unije. Slovenci smo imeli junija 2009, kot državljani¹ EU, že drugič možnost izvoliti sedem poslancev v Evropski parlament. Toda po podatkih Eurobarometra, z decembra 2008², 67 odstotkov anketiranih Slovencev ni vedelo, kdaj bodo potekale naslednje volitve v Evropski parlament. Polovica anketiranih je izrazilo nezanimanje nad volitvami in le 36 odstotkov jih je izjavilo, da se bodo volitev udeležili. Volitev v Evropski parlament se je leta 2004 udeležilo 28,35 odstotka slovenskih volilnih upravičencev³. Leta 2009 je bila udeležba 28,37 odstotna⁴, daleč pod evropskim povprečjem (43 odstotkov)⁵. Slabšo volilno udeležbo je imelo pet držav članic⁶. Na ravni EU je bilo med najpogostejšimi utemeljitvami neudeležbe na volitvah nezadostno znanje o vlogi Evropskega parlamenta. V Sloveniji, ki je sicer v samem vrhu med državami članicami Unije po poznavanju institucij EU⁷, po podatkih Eurobarometra, 30 odstotkov⁸ anketiranih trdi, da načina delovanja EU ne razume.

Aktivno obveščanje javnosti o članstvu Slovenije in o Uniji na splošno poteka že od uradnega začetka pogajanj za vstop v EU leta 1998. Toda informacijske kampanje ne delujejo ves čas enako intenzivno, saj se povezujejo z večjimi prelomnicami, povezanimi s slovenskim članstvom v EU (prevzem evra, vstop v schengensko območje, predsedovanje Svetu EU, obletnice članstva ipd.), poleg tega pa v neenakomerni meri dosežejo državljane po Sloveniji. Informacij o EU je veliko, vendar pa je zaradi očitnega nezanimanja državljanov upravičeno pričakovati, da jih gre večina

---

¹ V diplomskem delu zaradi večje preglednosti besedila uporabljam samo moško obliko samostalnika, vendar se beseda vsebinsko vedno nanaša na oba spola.

² Eurobarometer. 2008. *Eurobarometer Special Survey 303: The 2009 European elections: expectations of the Europeans*.

³ Državna volilna komisija. *Uradni izidi volitev v Evropski parlament* 13. junija 2004.

⁴ Državna volilna komisija. *Uradni izidi volitev v Evropski parlament* 7. junija 2009.

⁵ Udeležba na volitvah je obvezna v Belgiji, Luksemburgu, Grčiji, na Malti in Cipru.

⁶ Slabšo volilno udeležbo so zabeležili v Romuniji, Litvi, na Češkem, Slovaškem in na Poljskem.

⁷ Vprašanje v raziskavi Eurobarometer se je glasilo: »Ali ste že slišali za...Evropski parlament/Evropsko komisijo/Svet Evropske unije/Evropsko centralno banko?« Vprašanje je torej mišljeno v smislu poznavanja obstoja in ne toliko o poznavanju delovanja posameznih institucij (op. U.G.).

⁸ Eurobarometer. 2008. *Standard Eurobarometer 70. Public opinion in the European Union – first results*.

mimo njih. Po najnovjših podatkih Eurobarometra 70 za obdobje oktober-november 2008 je na ravni EU največ podpornikov članstvu v Uniji med anketiranimi, ki imajo dobro znanje⁹ o EU (62 odstotkov), najmanj pa med anketiranimi, ki o EU ne vedo veliko (33 odstotkov). Prav tako imajo ljudje z dobrim znanjem o EU bolj pozitivno mnenje o EU (53 odstotkov) kot tisti, katerih znanje o EU je pomanjkljivo ali slabo (29 odstotkov). Podatki raziskave Eurobarometra torej kažejo, da Evropejci, ki so bolj poučeni o delovanju Unije, izkazujejo večje zaupanje v EU. Določena splošna raven znanja oziroma poznavanja EU, njenega delovanja in vpliva na življenje ljudi je torej pomemben dejavnik pri oblikovanju odnosa do Unije.

1.1 OPREDELITEV RAZISKOVALNEGA PROBLEMA IN HIPOTEZA

Za nekatere (razen tistih, ki so zaradi narave dela, študija ali lastnega zanimanja vpeti v EU zadeve) so lahko osnovno- in srednješolske klopi edina možnost, da bolje spoznajo Unijo, njeno delovanje in vpliv na vsakdanje življenje. To me je privedlo do vprašanja poučevanja o EU v slovenskem izobraževalnem sistemu. Članstvo Slovenije v EU je namreč vplivalo na podobo slovenske šole, njene vsebine, cilje, učne vzorce, delovno kulturo in didaktične prijeme (Židan 2007, 9). Današnje mlade generacije odraščajo v bistveno drugačnih političnih in družbenih razmerah kot njihovi predhodniki (Haček 2008, 4).

V diplomskem delu usmerjam pozornost na vlogo formalnega izobraževanja pri ustvarjanju večjega zavedanja in vedenja o EU. Osnovna šola namreč daje učencem temeljno znanje in jih pripravlja na nadaljnje šolanje ter usposabljanje za poklicno in osebno življenje. Osrednje raziskovalno vprašanje, na katerega odgovarja diplomsko delo je, kako slovenska osnovna šola izpolnjuje svojo nalogo na področju izobraževanja o EU. V ta namen v diplomskem delu uvajam pojem EU vsebine, ki zajema vsebine, povezane z obstojem, razvojem in delovanjem EU. Kot predmet proučevanja mojega diplomskega dela postavljam poučevanje EU vsebin v osnovni šoli. V diplomskem delu želim na praktičnih primerih (vzorcu 68 slovenskih osnovnih šol) ugotoviti, kako so EU vsebine v osnovni šoli vključene v učni načrt in kako se poučevanje EU vsebin izvaja v učilnicah. V svoji resoluciji iz leta 2006 je Evropski parlament, v 1. točki izpostavil, da se »učitelji, ki želijo pri svojih urah upoštevati evropsko dimenzijo, trenutno soočajo s

---

⁹ Izvirni izraz iz raziskave Standard Eurobarometer 70 je '*Objective knowledge of the EU*'

številnimi ovirami in težavami, vključno s pomanjkanjem najnovejšega in visoko kakovostnega informacijskega ter izobraževalnega gradiva o Evropski uniji v vseh jezikih EU¹⁰. Izkušnje, ki sem jih sama pridobila s predavanji evrofona¹¹, to potrjujejo. Težave, s katerimi smo se seznanili med obiski po šolah, niso bile povezane z (ne)vključenostjo EU vsebin v učni načrt, temveč je šlo predvsem za pomanjkanje ustreznega načina, kako te vsebine predstaviti učencem. Med različnimi šolami je bilo mogoče opaziti vidne razlike v poznavanju EU ter v vključenosti EU vsebin v šolsko snov, saj pri izvedbi učne ure bistveno vlogo igra tudi učitelj, kar bom pokazala v sledečih poglavjih.

Na osnovi tega bom pri svojem raziskovanju pokazala, da je poučevanje EU vsebin v devetletni osnovni šoli pomanjkljivo (i) zaradi pomanjkanja dodatnega izobraževanja učiteljev in (ii) pomanjkanja primerne učnega gradiva. To hipotezo sem osnovala na predpostavki, da je potrebno za uspešno poučevanje učencev o novih vsebinah (v mojem primeru o EU vsebinah), to znanje najprej osvojiti na ravni učiteljev.

1.2 METODOLOŠKI OKVIR

Diplomsko delo je razdeljeno na konceptualni in empirični del. V konceptualnem delu sem se najprej usmerila v to, kar je bilo na področju poučevanja EU vsebin na osnovnošolski ravni že narejenega tako na nacionalni ravni kot tudi na ravni EU. V tem delu diplomsko delo temelji na analizi in interpretaciji pravnih virov EU ter šolske zakonodaje Republike Slovenije. Da bi preverila, v kolikšni meri so EU vsebine vključene v učni načrt, sem preučila učni načrt za predmet državljanske vzgoje in etike (DIE), ki je bil sprejet leta 1999 na 24. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje ter posodobljeni učni načrt državljanske in domovinske vzgoje ter etike¹² (DDE), ki je bil sprejet leta 2008 na 12. seji Strokovnega sveta RS za splošno izobraževanje. Prav tako sem v tem delu uporabila analizo in interpretacijo sekundarnih

---

¹⁰ Resolucija Evropskega parlamenta o pobudah za dopolnitev nacionalnih šolskih programov z ustreznimi ukrepi podpore za vključitev evropske dimenzije (2006/2041(INI)).

¹¹ Evrofon od maja 1998 deluje v okviru Urada Vlade RS za komuniciranje (do leta 2007 Urad Vlade RS za informiranje). Do leta 2004 je evrofon deloval kot del programa obveščanja slovenske javnosti o vključevanju Slovenije v Evropsko unijo in sicer kot oblika neposredne komunikacije z državljani. Od leta 2004 ostaja evrofon sredstvo, preko katerega lahko državljani pridobijo odgovore na vprašanja v zvezi z Evropsko unijo, članstvom Slovenije v Uniji ter s tem povezanimi aktualnimi dogajanjmi.

¹² V skladu s 6. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli (ZOsn-F) (Ur. l. RS 102/2007) se je predmet »državljska vzgoja in etika« preimenoval v »državljska in domovinska vzgoja ter etika«.

virov, s čimer sem izpostavila ustrezne didaktične metode, s katerimi lahko učitelji EU vsebine najboljše približajo in predstavijo učencem. Hkrati sem analizirala tudi vlogo učitelja¹³ in izpostavila pomen rednega izobraževanja in usposabljanja učiteljev, ki poučujejo EU vsebine. Tako postavljen konceptualni okvir, ki ga sestavljajo (predpisane) vsebine, didaktični pristop in razumevanje vloge učiteljev, predstavlja vodilo za zastavitev empiričnega dela raziskave in analize njenih rezultatov.

Drugi del diplomskega dela temelji na lastnem empiričnem raziskovalnem delu. V tem delu sem analizirala kvantitativne in kvalitativne podatke o načinu ter vsebini poučevanja EU vsebin, ki sem jih pridobila na podlagi vzorca 68 slovenskih osnovnih šol. V šolskem letu 2007/08 sem na slovenske osnovne šole, ki smo jih v okviru predavanj evrofona¹⁴ obiskali v obdobju od oktobra 2007 do konca januarja 2008, poslala odprti tip vprašalnika na temo poučevanja EU vsebin (priloga B). Na predavanja se je v omenjenem obdobju prijavilo 97 osnovnih šol¹⁵, izpolnjene vprašalnike pa mi je do konca marca 2008 vrnilo 68 šol (70 odstotkov), ki so bile vključene v raziskovalni vzorec. Ker se za predavanja šole odločijo prostovoljno, geografska pokritost po Sloveniji v raziskavi ni enakomerna. Z vprašalnikom sem preverila, kako v praksi poteka vključevanje EU vsebin v učno snov, pri katerih predmetih so obravnavane EU vsebine in katere učne pripomočke pri tem uporabljajo učitelji. Za preverjanje hipoteze sem v vprašalniku zastavila tudi vprašanje v zvezi z dodatnim izobraževanjem učiteljev, s čimer sem želela izvedeti ali so bili učitelji, ki poučujejo EU vsebine, deležni kakšnega organiziranega izobraževanja v zvezi z vsebino in načinom poučevanja teh vsebin.

Leta 2009 so bila v okviru evrofona v obdobju od 6. aprila do 5. junija ponovno izvedena predavanja, tokrat na 82 osnovnih šolah po Sloveniji. Iz vzorca 82 obiskanih osnovnih šol sem naključno izbrala 5 učiteljev oziroma učiteljic DDE in z njimi izvedla (spletni) intervju na temo načina poučevanja EU vsebin v osnovni šoli.

V empiričnem delu sem uporabila tudi rezultate raziskave na temo poučevanja EU vsebin, ki jo je spomladi 2009 na osnovnih šolah po Sloveniji opravil UKOM. Od

---

¹³ Čeprav v diplomskem delu uporabljam zgolj moško obliko besede učitelj, se beseda v kontekstu vedno nanaša tudi na učiteljice.

¹⁴ Evrofon vsako leto na osnovnih šolah po Sloveniji izvede brezplačna predavanja na temo EU ter aktualnih vsebin, povezanih s članstvom Slovenije v EU. Predavanja potekajo v razredu in so namenjena predmetni stopnji, t.j. učencem od petega do devetega razreda osnovne šole. Po koncu predavanj sledi kviz o predvanih vsebinah, ki ga učenci rešujejo v skupinah.

¹⁵ Predavanja so bila izvedena tudi na treh srednjih šolah, v Društvu prijateljev mladine Litija, Društvu gluhih in naglušnih Ljubljana ter na Univerzi za tretje življenjsko obdobje Trebnje, kamor pa vprašalnikov nisem poslala, saj to ni predmet raziskave mojega diplomskega dela.

449 osnovnih šol jih je vprašalnike (polodprtega tipa) izpolnilo 232, oziroma 51,7 odstotka. Ker je omenjena raziskava relevantna za moje diplomsko delo, sem njene rezultate kratko povzela, pri tem pa sem se osredotočila predvsem na primerjavo z rezultati moje raziskave.

Tako pridobljene ugotovitve sem nato primerjala s podatki Ministrstva za šolstvo in šport (MŠŠ) ter Zavoda Republike Slovenije za šolstvo (ZRSS). Z namenom mednarodne primerjave poučevanja EU vsebin v osnovni šoli, sem od pristojnih ministrstev v državah članicah Evropske unije skušala pridobiti odgovore na vprašanja o poučevanju EU vsebin. Pridobila sem podatke za tri države članice in sicer Luksemburg, Estonijo in Švedsko. V okviru analize didaktičnih pripomočkov sem analizirala vključenost EU vsebin v aktualnih učbenikih za predmet DDE, kot jih predpisuje Katalog učbenikov za šolsko leto 2008/09. V analizo sem vključila šest učbenikov za predmet DDE za 7. in 8. razred založbe i2, ki ju je uredil Janez Justin, in tri učbenike za DDE za 7. in 8. razred avtoric Milharčič-Hladnik, Peček Čuk in Devjak. Prav tako sem v analizo vključila pripadajoče delovne zvezke omenjenih avtorjev za 7. in 8. razred devetletke. Pri tem sem primerjala rezultate analize starejših in novejših izdaj učbenikov in delovnih zvezkov ter ugotavljala vsebinske razlike. V analizi učbenikov in delovnih zvezkov sem bila pozorna predvsem na to, v kolikšni meri so EU vsebine vanje vključene. V ospredje sem postavila vprašanja, kot so ali vsebina zahteva dodatno pomoč in razlago učitelja, so vsebine podane na način, ki omogoča kritično razmišljanje ali pa učbenik ne gre dlje od osnovnega podajanja informacij o EU. V analizo sem vključila tudi pripadajoče slikovno gradivo, posebej pozorna pa sem bila na aktualnost (posodobljenost) besedila, skladno z letnikom izdaje.

V zaključku diplomskega dela sem na kratko povzela ključne ugotovitve ter ovrednotila zastavljeno hipotezo. Izpostavila sem morebitna še odprta vprašanja ter podala predloge za izboljšavo trenutnega stanja.

2 KONCEPTUALNI OKVIR

V diplomsko delo uvajam pojem EU vsebine, ki zajema vsebine, povezane z obstojem, razvojem in delovanjem EU. Vključuje znanja o tem, kaj EU je, kako deluje ter kakšen vpliv ima na naša življenja. Gre za koncept, ki ga umeščam v širši koncept evropske dimenzije v izobraževanju. Razvoj evropske dimenzije v izobraževanju je povezan z razvojem v okviru EU in Sveta Evrope (Tratnik 1999, 5). Osredotoča se na realnost današnjega sveta, ki postaja čedalje bolj multikulturn in za katerega je izobraževanje o drugih kulturah, strpnosti in zavedanju soodvisnosti postalo nujnost. Evropska dimenzija izobraževanja je didaktični, vrednostni in vsebinski koncept. EU vsebine pa so v vsebinskem smislu del evropske dimenzije izobraževanja.

2.1 EVROPSKA DIMENZIJA IZOBRAŽEVANJA V EVROPSKI UNIJI

EU nima urejene pristojnosti na področju sistemov izobraževanja, saj je to področje v celoti v pristojnosti držav članic. V skladu z načelom subsidiarnosti je vloga EU na tem področju podporna (Klemenčič 2009, 187), saj omogoča izmenjavo informacij, podatkov in dobrih praks. EU tako nudi državam članicam pomoč pri razvoju in posodabljanju izobraževalnih politik (Delovni dokument Služb Komisije 2007, 1. točka), kamor sodi tudi vključevanje evropske dimenzije v izobraževanje.

Pojem evropske dimenzije je v okviru svojih dejavnosti na področju izobraževanja v 80. letih prejšnjega stoletja vpeljal Svet Evrope, vendar pa jasne definicije tega pojma ni. Temu pritruje tudi resolucija Evropskega parlamenta iz leta 2006¹⁶, v kateri je Evropski parlament v 2. točki pozval države članice k jasni in enotni opredelitvi pomena, vsebine ter obsega evropske dimenzije v šolah v vseh državah članicah. Evropski parlament je v omenjeni resoluciji izpostavil dva vidika evropske dimenzije v izobraževanju. Prvega predstavljajo informacije (oziroma dostop do informacij) o EU (njenih institucijah in metodah, pobudah), drugega pa predstavlja poznavanje skupne evropske kulturne in zgodovinske dediščine, razvoj jezikovnih spretnosti in poznavanje aktualnega evropskega dogajanja.

Vključevanje evropske dimenzije v izobraževanje je odsev spremenjene realnosti v kateri živimo. Singh (1997, 282–3) poudarja, da je v multikulturni Evropi

---

¹⁶ Resolucija Evropskega parlamenta o pobudah za dopolnitev nacionalnih šolskih programov z ustreznimi ukrepi podpore za vključitev evropske dimenzije (2006/2041(INI))

toliko večja potreba po izobraževanju, ki bo učencem pomagala razumeti kulturne razlike, jih naučila kritičnega razmišljanja ter zavedanja človekovih pravic. Glede na vpliv, ki ga ima EU na naša življenja, in glede na možnosti, ki jih ponuja, je pomembno, da je določen segment EU vsebin vključen v učni načrt osnovne šole, če želimo, da bodo učenci lahko kasneje v življenju odgovorno odločali o svojih vlogah v EU (Convery in Kerr 2006, 22).

2.1.1 Zgodovinski pregled razvoja evropske dimenzije izobraževanja v EU

Čeprav se je v okviru Sveta Evrope težnja po krepitvi evropskega značaja izobraževanja pokazala že v 50. letih prejšnjega stoletja, Evropska skupnost (ES) do 70. let prejšnjega stoletja na področje izobraževanja ni posegala. Evropska skupnost za premog in jeklo, ustanovljena leta 1951 ter leta 1957 ustanovljena Evropska gospodarska skupnost sta v ospredje postavljali gospodarske teme. Izobraževanje je namreč bilo in še vedno je občutljivo področje. Tradicionalno izobraževalni sistem za moderne družbe predstavlja mehanizem za »izgradnjo naroda« (Philippou 2005, 344), zato je tudi ES posegala na področje izobraževanja le tam, kjer se je le-to povezovalo z gospodarsko politiko (poklicno usposabljanje¹⁷, vzajemno priznavanje diplom, spričeval in drugih dokazil o formalnih kvalifikacijah¹⁸). Poseganja v temelje tega sistema, kot je na primer osnovnošolsko izobraževanje, ni bilo.

Ključne spremembe na tem področju so se zgodile v 70. letih prejšnjega stoletja. Leta 1974 je Komisija ES predstavila sporočilo z naslovom Izobraževanje v Evropski skupnosti (Pépin 2006, 65), ki je leta 1976 privedlo do sprejetja prvega akcijskega programa ES na tem področju. Z njim so želeli ministri držav članic, pristojni za področje izobraževanja, okrepiti evropsko dimenzijo izobraževanja v osnovnih in srednjih šolah (Shennan 1993, 19), vendar pa je bil načrt omejen na področje izobraževanja otrok priseljenih delavcev ter na poklicno izobraževanje (Pépin 2006, 65).

Šele, ko se je proti koncu 80. let prejšnjega stoletja v politikah EU začel širiti koncept evropske identitete in kulture (Philippou 2005, 344), se je to področje razširilo

---

¹⁷ 128. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti

¹⁸ 57. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti

na splošno izobraževanje. Tako je 24. maja 1988 Svet ES sprejel Resolucijo o krepitvi evropske dimenzije v izobraževanju¹⁹. Le-ta naj bi pripomogla k:

- utrjevanju občutka evropske identitete pri mladih in utrjevanju vrednot evropske civilizacije (demokracija, družbena pravičnost, spoštovanje človekovih pravic),
- pripravi mladih na dejavno sodelovanje pri gospodarskem in družbenem razvoju Evropske skupnosti,
- ozaveščanju mladih glede prednosti, ki jim jih prinaša Evropska Skupnost ter glede izzivov, ki jo spremljajo,
- izboljšanju poznavanja Evropske skupnosti in njenih držav članic (zgodovinski, kulturni, gospodarski in družbeni vidiki) ter poudarjanje pomembnosti sodelovanja med državami članicami z državami nečlanicami.²⁰

Iz preambule omenjene resolucije je razvidno, da so v ospredju gospodarski vidiki. V skladu s preambulo je namreč povečanje evropske dimenzije v izobraževanju element, ki prispeva k razvoju Skupnosti in doseganju cilja notranjega trga. Kljub temu predstavlja resolucija pomemben mejnik v razvoju evropske dimenzije v izobraževanju, saj se, poleg izrecne omembe besedne zveze 'evropska dimenzija', zavzema za utrjevanje evropske identitete, hkrati pa vsebuje konkretne ukrepe in predloge. Svet ES je sicer v svoji resoluciji te ukrepe omejil le na tiste, ki ne gredo navzkriž z nacionalnimi politikami in strukturami in spoštujejo načelo subsidiarnosti. Med drugim resolucija v členih 1 do 5 določa, naj države članice vključijo evropsko dimenzijo v učne pripomočke ter v učne načrte vseh pomembnejših šolskih predmetov (literatura, jeziki, geografija, družbene vede, umetnost, ekonomija ipd.). Resolucija je poudarila tudi pomen usposabljanja in izobraževanja učiteljev ter izmenjave stikov med učitelji in učenci iz drugih držav članic ES. Pomemben dosežek na področju evropske dimenzije izobraževanja predstavlja leta 1992 v Maastrichtu podpisana Pogodba o Evropski uniji, ki vsebuje pravno podlago za aktivnosti EU na področju izobraževanja. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti, dopolnjena s Pogodbo o EU²¹ tako s tem v zvezi določa:

---

¹⁹ Resolucija o krepitvi evropske dimenzije v izobraževanju, ki so jo 24. maja 1988 sprejeli Evropski svet in ministri za šolstvo, ki so se sestali v okviru Sveta. UL C 177.

²⁰ I. točka Resolucije.

²¹ Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji ter Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti (prečiščeno besedilo). 2006. UL C 321E.

»Skupnost prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami ter po potrebi s podpiranjem in dopolnjevanjem njihovih dejavnosti, pri čemer v celoti upošteva odgovornost držav članic za vsebino poučevanja in organizacijo izobraževalnih sistemov, pa tudi njihovo kulturno in jezikovno raznolikost« (126. člen Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti, dopolnjene s Pogodbo o EU).

Pogodba v 2. točki 126. člena nadalje določa, da je eden izmed ciljev dejavnosti Skupnosti na področju izobraževanja razvijanje evropske razsežnosti v izobraževanju, zlasti s poučevanjem in razširjanjem jezikov držav članic, ob hkratnem spoštovanju načela subsidiarnosti, ki je v 126. členu izrecno poudarjeno.

Konec septembra 1993 je Evropska komisija izdala Zeleno knjigo o evropski dimenziji v izobraževanju²², v kateri evropsko dimenzijo izobraževanja vidi kot pomemben dejavnik v prilagajanju izobraževalnega sistema novemu gospodarskemu, družbenemu in kulturnemu okolju. Evropska komisija je v Zeleni knjigi med cilji izobraževanja poudarila pomen evropske dimenzije v izobraževanju za krepitev občutka odgovornosti v soodvisni družbi, krepitev sposobnosti lastnega mišljenja in kritične presoje, sposobnosti prilagajanja na inovacije ter krepitev spoštovanja do kulturnih in etničnih razlik. Še pomembneje, evropska dimenzija naj bi prispevala k boljšemu razumevanju Evrope in njene prihodnosti v današnjem svetu ter krepila občutek evropskega državljanstva.

Dejavnosti Evropske komisije na tem področju niso le črka na papirju. Evropska komisija vsako leto organizira različne programe, v katere se vključujejo tudi slovenske osnovne šole. Od leta 2003 se v državah članicah EU tako izvaja Pomladni dan v Evropi, katerega namen je približati Evropo njenim mlajšim državljanom in na ta način krepiti državljansko vzgojo. Cilj pobude, ki jo v imenu Evropske komisije vsako leto na drugo temo pripravlja *European Schoolnet*, je v šole vnesti evropsko dimenzijo ter podpirati interakcijo med lokalno in evropsko dimenzijo. Od leta 1953 pod pokroviteljstvom Sveta Evrope, Evropske komisije in Evropskega parlamenta ter Evropske kulturne fundacije poteka tudi natečaj Evropa v šoli, v katerem vsako leto sodelujejo osnovnošolci in srednješolci iz 34 evropskih držav. Natečaj je namenjen učencem osnovnih in srednjih šol, ter predstavlja obliko vključevanja evropske dimenzije v izobraževanje in širjenja evropske zavesti. Evropska unija sofinancira tudi projekt Evropska vas, katerega cilj je spodbuditi medkulturno razumevanje, toleranco,

---

²² Komisija Evropskih skupnosti. 1993. *Green paper on the European dimension of education* (COM(93) 457 konč.).

solidarnost, spoznavanje drugih narodov in držav v Evropski uniji ter hkrati zavedanje lastne kulturne identitete. Ti projekti (Pomladni dan, Evropska vas, Evropa v šoli), katerih namen je dopolnilne narave, ponujajo drugačno in interaktivno spoznavanje Unije in njenega delovanja. V okviru dejavnosti EU na področju evropske dimenzije izobraževanja deluje tudi program Comenius, ki je namenjen sodelovanju šol in učiteljev, ki delujejo na področju predšolskega in šolskega izobraževanja. Namen programa je razvijanje poznavanja in razumevanja evropske kulturne in jezikovne raznolikosti.

2.2 POUČEVANJE EU VSEBIN V OSNOVNI ŠOLI

2.2.1 Razlogi za poučevanje EU vsebin v osnovni šoli

Na določeni točki izobraževalne poti osnovnošolcev je potrebno razmišljati o 'vzgoji evropskih državljanov' na način, ki bo še vedno dovolj splošen, da v učnem načrtu ne bo izpodrival temeljnih znanj, ki naj bi jih učenec osvojil v osnovni šoli, hkrati pa bo dovolj dobro zasnovan, da bo učencu nudil osnovni vpogled v Unijo, ki ima pomemben vpliv na naša življenja. Najočitnejši razlog za poučevanje EU vsebin je seveda članstvo Slovenije v EU. Šolski sistem je namreč del širšega ekonomskega, socialnega in političnega sistema in skupaj z njim se mora sinhrono razvijati (Lukas in Arh 1991, 20).

Z vstopom v EU smo Slovenci postali državljani EU. Najvidnejši vpliv EU na življenja mladih zagotovo sega na področje izobraževanja in (kasneje) zaposlovanja ter dela v EU. EU postaja vse pomembnejša v kariernem načrtovanju mladih. Posledično postajajo znanja kot so tuji jeziki ter medkulturne in demokratične kompetence ključne v socializacijskem procesu mladih Evropejcev (Georgi 2008, 16). Mladim jih je potrebno predstaviti čim prej, da bi lahko v polni meri izkoristili možnosti, ki jim jih EU ponuja, hkrati pa jih je potrebno poučiti o posledicah, ki jih prinaša članstvo Slovenije v EU. Šola mora zato mladim omogočiti dostop do potrebnih informacij, ki jim bodo pomagale razumeti pomen evropske integracije (Sardoč 2005, 60) ter obenem izoblikovati lastno kritično mnenje do nje.

Učenci se tako že zgodaj začnejo zavedati multikulturnega sveta, v katerem živijo. Hkrati pa morajo najprej osvojiti znanje in razumevanje o delovanju lastne države in lokalnega okolja, preden lahko preidejo na mednarodno raven. Prehitro

vključevanje EU vsebin v učno snov je lahko bolj škodljivo kot koristno, saj jih učencem ne zmore razumeti.

Ob vprašanju razlogov in smotrnosti vključitve EU vsebin v šolski kurikulum ločimo dva načina razmišljanja, pozitivnega in negativnega. Prvi, pozitivno naravnani, v poučevanju in vključitvi EU vsebin ne vidi posebnih groženj obstoječemu izobraževalnemu sistemu in vzorcem učenja. Tak pristop izključuje kritično razmišljanje ter se namesto tega osredotoča na pozitivne vidike evropske integracije. Nasprotno pa kritični pristop izpostavlja predvsem nevarnost krepitve evrocentričnosti (Philippou 2005, 346). Kritični pristop izpostavlja negativne gospodarske in kulturne vplive globalizacije, evropsko integracijo pa dojema kot grožnjo kulturni raznolikosti. Toda vnašanje EU vsebin ima ravno nasproten učinek, saj le-te predstavljajo pomembno sestavino slovenske demokratične šole. Poslanstvo slovenske šole v EU, da dela slovensko družbo v EU drugačno, pomaga mladostnikom razumevati velik pomen našega kulturnega izročila ter ob tem spoštovati splošno kulturne civilizacijske vrednote Evrope. Slovenska demokratična pluralna šola naj bi tako razvijala prijazen odnos do sočloveka in prispevala k vrednostno bogatejšemu človeštvu (Židan 2007, 14).

Z vnašanjem in poučevanjem EU vsebin v osnovnošolskem izobraževanju učencem omogočimo, da se z njo seznanijo v najosnovnejši obliki, hkrati pa s tem uresničujemo 'vzgojo evropskih državljanov'. Šola mora mladim omogočiti dostop do potrebnih informacij, ki jim bodo pomagale razumeti pomen evropske integracije ter o njej izoblikovati lastno kritično mnenje, toda najprej je potrebno poskrbeti za primerno usposobljenost učiteljev. Le na ta način bodo lahko učitelji, v skladu s konstruktivistično teorijo (Židan 2007, 27), lahko poučevali EU vsebine na način, ki bo omogočal pluralizacijo mnenj, konstruktivno debato ter omogočil vsakemu posamezniku, da si izoblikuje lastno mnenje glede Unije.

EU vsebine se v šolski učni načrt vpeljuje mimo ustvarjanja novih šolskih predmetov in sicer v že obstoječe predmete. Iz analize vprašalnikov, poslanih na različne šole po Sloveniji, je razvidno, da so te vsebine vključene predvsem pri pouku geografije ter državljanske DDE, o čemer bom več povedala v naslednjem poglavju.

2.2.2 Medpredmetno povezovanje

Tako kot evropska dimenzija ni mišljena kot posebni šolski predmet, temveč kot usmerjenost v izobraževanju (Sardoč 2008, 125), so tudi EU vsebine v učni načrt

vpeljane mimo ustvarjanja novih šolskih predmetov in sicer v že obstoječe predmete. Posvečanje posebne pozornosti povezovanju vsebin iz različnih predmetov ali predmetnih področij, ki temelji na načelu interdisciplinarnosti in doseganju večje stopnje povezanosti med disciplinarnimi znanji, je posledica naraščajoče diferenciacije in poglobljanja posameznih znanosti. Načelo interdisciplinarnosti je bilo v okviru kurikularne prenove slovenskega šolstva eden od najpomembnejših vidikov prenove in razvoja kurikula devetletke. Medpredmetno povezovanje od učitelja zahteva večjo angažiranost v pripravi, samoiniciativnosti ter timskega delu z ostalimi učitelji, hkrati pa je temeljni pogoj za večjo kakovost poučevanja, saj pomembno prispeva k celovitejšemu znanju učencev in izboljša uporabnost pridobljenega znanja (Sardoč 2004, 67). Zakon o osnovni šoli v 16. členu poudarja, da se obvezni predmeti lahko povezujejo in združujejo v predmetna področja, s čimer je medpredmetno povezovanje tudi formalno urejeno v šolski zakonodaji. EU vsebine so z nekaterimi predmeti bolj povezane kot z drugimi. Philipou (2005, 351) kot takšna predmeta omenja zgodovino in geografijo. Tudi Buczynski (1993, 86) izpostavlja nekatere predmete, ki lahko v večji meri prispevajo k razvoju evropske dimenzije - tuji jeziki, zgodovina, geografija, glasba²³.

2.2.3 Didaktične metode poučevanja EU vsebin

Evropska dimenzija kot usmerjenost v izobraževanju vpliva na izbiro ustreznih didaktičnih metod. V okviru didaktičnih vprašanj je pomembna predvsem vloga učitelja in način poučevanja. Napačno je namreč razumevanje, da je naloga javnega šolanja ta, da učence preskrbi z znanjem (Haček 2008, 70). V skladu s pedagoškim načelom kritičnega pristopa do znanja, je potrebno pri učencih spodbujati kritično presojo, lastno mišljenje in konstruktivno debato (Philippou 2005, 358). V takšnem okolju učitelji niso neizpodbitna avtoriteta, kar se tiče znanja, saj učence spodbujajo h kritičnemu razmišljanju, vpraševanju, dvomu. Tak pristop je pomemben pri poučevanju EU vsebin, saj omogoča celostno seznanitev z EU in ne le poudarjanje njenih prednosti, hkrati pa odpira možnosti za nove zamisli o prihodnosti EU. Pomembno pedagoško načelo je tudi kooperativno učenje (učenje skozi sodelovanje), ki je nasprotno individualnemu, tekmovalnemu učenju. Kooperativno učenje vključuje metode, kot so raziskovanje,

---

²³ Avtor sicer omenja še druge predmete, ki pa tu niso relevantni, saj se nanašajo na višjo raven izobrazbe, kot je osnovnošolska (ekonomija, poslovne vede, poklicno usmerjeni predmeti).

brainstorming, delo v parih ali skupinah (Philippou 2005, 359) in spodbuja učence, da skozi dialog in sodelovanje z drugimi odkrivajo druge nazore in poglede na isti problem, hkrati pa spodbuja sprejemanje različnosti, drugačnosti. Medkulturne primerjave in krepitev duha multikulturalizma med učenci pripomorejo k rahljanju etnocentrizma, hkrati pa pripomorejo k boljšemu razumevanju lastne kulturne identitete (Krek 1995, 20). S tem se pri poučevanju EU vsebin krepi zavest o sobivanju z drugimi narodi, kar je v današnji EU sedemindvajsetih držav članic izjemnega pomena.

Omenila sem, da je vloga učitelja pri poučevanju EU vsebin še posebej pomembna. V sodobni šoli 21. stoletja »ne sme biti prostora za rutino in didaktično monotonijo« (Židan 2007, 23). Židanova posebej izpostavlja model konstruktivističnega učitelja. Gre za izobraževalno teorijo, v okviru katere učenci socialna znanja pridobivajo na način, da jih osebno gradijo, konstruirajo. Konstruktivisti menijo, da posameznik v gotovi obliki ne more drugemu posredovati znanja, drugi pa ga ne more v končni obliki prejeti, temveč ga mora z lastno miselno aktivnostjo ponovno zgraditi. S tem se strinja tudi Philippou (2005, 359), ki v okviru kooperativnega učenja trdi, da je znanje družbeno konstruirano preko interakcij z drugimi. Konstruktivistično naravnani pouk torej zahteva učenca, ki je miselno aktiven (Ivanuš Grmek 2009, 24). Znanje je potemtakem več kot le poznavanje dejstev in informacij, zato tudi poučevanje ne more biti zreducirano na golo nizanje dejstev. Konstruktivistično poučevanje ter učenje »je učenje in poučevanje z osebnim sodelovanjem tako učitelja kot učečega se« (Židan 2007, 27–28). Konstruktivizem v pedagoškem delu naj bi torej omogočal pluralizacijo mnenj, stališč ter vrednot (Židan 2007, 29) in je kot tak še posebej primeren za poučevanje EU vsebin. Novi didaktični prijemi so usmerjeni v posameznika in prispevajo k njegovi stalni osebni rasti (Židan 2007, 9). Takšno pojmovanje učenja zahteva drugačno vlogo učitelja in poučevanja. Učitelj mora pri učencu vzbujati miselno aktivnost, radovednost ter mu omogočiti lastno raziskovanje (Ivanuš Grmek 2009, 24). To vpliva na način podajanja snovi, izbiro didaktičnih metod in uporabo sodobne tehnologije. Na uporabo sodobne tehnologije v svoji resoluciji iz leta 2006 opozarja tudi Evropski parlament, ko v 5. členu poudarja, »da je pri uvedbi evropske dimenzije v šolske programe pomembno uporabljati multimedijske in internetne izobraževalne vire kot sodobne učne metode.«²⁴ Iz tega razloga je pomembno, kakšne učne pripomočke ima na voljo učitelj pri svojem delu. V naslednjem poglavju bom predstavila bistvene

---

²⁴ Resolucija Evropskega parlamenta o pobudah za dopolnitev nacionalnih šolskih programov z ustreznimi ukrepi podpore za vključitev evropske dimenzije (2006/2041(INI))

lastnosti dobrega sodobnega učbenika, ki sovpada z že omenjenimi sodobnimi didaktičnimi praksami.

2.2.4 Učni pripomočki

Pomembno vlogo pri seznanjanju učencev z vsebinskim področjem predmeta DDE imajo ustrezno pripravljene učbeniki, delovni zvezki ter ostala gradiva (Haček 2008, 80). Sodobni učbenik je pripomoček za doseg določenega standarda znanja, ki pa ga ne določa učbenik, marveč drugi dokumenti, npr. učni načrt. Čeprav mora biti eden od virov, pa učbenik ni več zbirka vseh pričakovanih odgovorov in vsa vsebina predmeta.

Sodobni učbeniki »niso usmerjeni izključno v vsebine pouka, ampak tudi v procesne cilje« (Turk Škraba 2005, 12), zato učbenik ne more biti le razširjena vsebina učnih načrtov. »To vlogo je imel učbenik v tradicionalni šoli, ki je bila učnosnovno in ne učnociljno usmerjena« (Turk Škraba 2005, 16). Dober učbenik pomaga učencem pri uporabi drugih gradiv in jih navaja na samostojno pridobivanje znanja, pri čemer učitelj deluje kot usmerjevalec. To je še posebej pomembno za učbenike s področja družboslovja, kjer je učitelj postavljen pred izziv po iskanju dodatnih informacij, kritični distanci do učnih vsebin, zanimivemu in inovativnemu didaktičnemu podajanju vsebin ter spodbujanju raziskovalnega učenja (Židan 1996, 28). Učne vsebine morajo biti strukturirane tako, da je aktivno sodelovanje učencev nujno potrebno. Učbenik tako spodbuja razumevanje, ki predpostavlja izpraševanje, refleksijo, kritiko in premišljevanje (Rutar Ulic v Turk Škraba 2005, 10). Hkrati mora dober učbenik uvajati in spodbujati skupinsko delo ter samostojno delo doma.

Učbeniki so, kot rečeno, le eno od sredstev, s pomočjo katerih skušajo sodobni učitelji doseči vzgojno-izobraževalne cilje. Učitelji namreč samostojno odločajo, kdaj in kako bodo uporabili neko učno gradivo. Za učitelje učbenik ni več knjiga, ki bi ji obvezno morali slediti. »Za posamezni predmet je praviloma na razpolago več učbenikov in učitelj se lahko izogne učbenikom, ki njegovemu poučevalnem slogu ali specifičnim lastnostim njegovih učencev ne ustrezajo.« (Justin 2003, 3). Vendar pa avtonomije učitelja ne gre precenjevati. Justin (2003, 4) v evalvacijski študiji iz leta 2003 dopušča možnost, da se učitelji pustijo voditi pedagoškimi in vsebinskimi rešitvam, ki jih ponuja izbrani učbenik in njegovi spremljevalni izdelki – delovni zvezek, priročnik, didaktična navodila, delovni listi, mape, vzorci učiteljevih priprav itd. Hkrati

je pri tem pomemben kakšen odnos ima učitelj do učbenika pri svojem pedagoškem delu. Pretirana in nekritična uporaba učbenika na eni oziroma neuporaba učbenika na drugi strani nista primerni pedagoški praksi, vendar pa je od učitelja samega odvisno za kakšno uporabo se odloči. Družboslovni učbeniki naj bi učencem ponujali zgolj teoretično znanje, učitelj pa naj bi pri pouku svojo razlago ob uporabi drugih učnih pripomočkov in literature prilagodil znanju in sposobnostim učencev (Turk Škraba 2005, 65). Odmik od tradicionalnega učbenika k sodobnemu tako resda predpostavlja večjo avtonomnost in svobodo izbire za učitelja, hkrati pa nanj prelaga tudi večjo odgovornost pri izpeljavi kvalitetnega pouka, kar je tesno povezano tudi z dodatnim strokovnim izobraževanjem učiteljev, katerega natančneje predstavljam v naslednjem poglavju.

2.2.5 Strokovno izobraževanje učiteljev

V Odredbi o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni osnovni šoli²⁵ je določena smer strokovne izobrazbe, ki jo morajo imeti strokovni delavci za izvajanje programa v devetletni osnovni šoli. V 1.1.18. točki 5. člena omenjene odredbe je določeno, da je lahko učitelj predmeta DIE »kdor je končal dvopredmetni univerzitetni študijski program iz filozofije, geografije, politologije, sociologije, teologije ali zgodovine«²⁶. V skladu s tem sicer ne gre prezreti znanja, ki ga o EU pridobijo bodoči pedagogi že tekom študija, toda to ne velja v enaki meri za starejše učitelje, katerih znanje, pridobljeno na fakulteti, se vsled družbenim in političnim spremembam, razlikuje od znanja njihovih mlajših kolegov. Iz sporočila Evropske komisije glede izboljšanja kakovosti usposabljanja in izobraževanja učiteljev v Evropi²⁷ iz avgusta 2007 je razvidno, da je na ravni EU delež učiteljev med 45. in 64. letom starosti v več državah nad 40 odstotki. Leta 2007 je bilo po podatkih Statističnega urada²⁸ v omenjeno starostno kategorijo uvrščenih 44,7 odstotkov slovenskih učiteljev v osnovnih šolah.

Da bi bilo znanje učiteljev v koraku s časom, je za njihovo kakovostno delo potrebno dodatno usposabljanje in izobraževanje. Pri tem ločimo institucionalno in

---

²⁵ Odredba o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 57/1999, 8/2001, 64/2001, 73/2003, 72/2007).

²⁶ To ne izključuje pravice do poučevanja tega predmeta za tiste, ki so to izpolnjevali pogoje do uveljavitve uredbe.

²⁷ Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu z dne 3. avgusta 2007 (COM(2007) 392 konč). Izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev.

²⁸ Statistični urad Republike Slovenije. 2007. *Učitelji, vodstveni, svetovalni in drugi strokovni delavci v osnovnih šolah po spolu in starostnih skupinah, Slovenija, konec šolskega leta, letno.*

avtogeno (samoizobraževanje) dodatno izobraževanje, o katerem bom več govorila v empiričnem delu diplomskega dela. K pomembnosti kvalitetno usposobljenega učiteljskega kadra pritrjuje tudi Evropski parlament v svoji resoluciji iz leta 2006, v kateri v 12. členu »predlaga spodbujanje tečajev za usposabljanje učiteljev, ki udeležencem pomagajo doseči potrebno razumevanje evropskih vprašanj.«²⁹ Kakovost poučevanja je eden ključnih dejavnikov, ki vplivajo na sposobnost EU, da poveča svojo konkurenčnost v svetu globalizacije, saj pozitivno vpliva na dosežke in na uspešnost učencev³⁰.

Evropska komisija je v omenjenem sporočilu zapisala, da morajo današnji učitelji (poleg podajanja osnovnega znanja) mladim pomagati, da namesto zgolj pomnjenja podatkov pridobijo ključne spretnosti ter postanejo pri učenju samostojni. To pomeni, da naj bi učitelji delovali bolj kot moderatorji kot pa učitelji *ex-cathedra*. Prav tako je v sporočilu poudarjeno, da mnogi učitelji v Evropi nimajo zadostnih izkušenj z uporabo novih tehnologij v razredu, čeprav je uporaba multimedijskih pripomočkov pri poučevanju danes izjemnega pomena, še posebej pri poučevanju EU vsebin. Čeprav Evropska komisija v svojem sporočilu navaja nekatere usmeritve za izboljšanje stanja na tem področju (zagotavljanje izobraževanja, dostopa do znanja, usposabljanje učiteljev ipd.) pa ne smemo pozabiti dejstva, da so tovrstna usposabljanja povezana s finančnimi stroški, ki jih ne gre zanemariti.

Učitelji, ki so odgovorni za poučevanje prihodnjih generacij Evropejcev, (Schratz 2005, 1) bi morali biti deležni dodatnih izobraževanj tudi na področju poučevanja EU vsebin, da bi jih znali primerno predstaviti učencem. Na podlagi omenjenega sporočila Evropske komisije je bil sprejet program Izobraževanje in usposabljanje 2010. V Nacionalnem poročilu o implementaciji programa³¹ je Slovenija aprila 2007 zapisala, da je bil s pomočjo sredstev Evropskega socialnega sklada v letih 2005/06 uveden posodobljen način strokovnega usposabljanja učiteljev, ki zdaj vključuje več oblik in je bolj ciljno usmerjen na že omenjene kompetence, ki naj bi jih učitelj v današnjem času imel.

V empiričnem delu diplomskega dela se bom na podlagi raziskave, ki sem jo opravila po osnovnih šolah ter na podlagi pogovorov, ki sem jih opravila z učitelji DDE

---

²⁹ Resolucija Evropskega parlamenta o pobudah za dopolnitev nacionalnih šolskih programov z ustreznimi ukrepi podpore za vključitev evropske dimenzije (2006/2041(INI))

³⁰ Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu Parlamentu. Izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev (COM(2007) 392 konč.).

³¹ Nacionalno poročilo Slovenije o implementaciji delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010, str. 12.

lotila še empiričnega preverjanja zastavljene hipoteze. V naslednji poglavjih bom tako preverila ali so bili učitelji deležni dodatnih usposabljanj na področju poučevanja EU vsebin in kakšne didaktične metode in učne pripomočke uporabljajo pri svojem delu.

3 EVROPSKA UNIJA V SLOVENSKEM OSNOVNOŠOLSKEM IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU

Korenitejša reforma izobraževalnega sistema je v Sloveniji potekala med leti 1996 in 1999 ter je v učni načrt vnesla večji poudarek na izobraževanju za demokratično državljanstvo (Sardoč 2008, 119). Leta 1995 je MŠŠ izdalo Belo knjigo o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji³², ki naj bi ponudila odgovore na zahteve po sistemskih spremembah na tem področju. Bela knjiga izrecno ne omenja EU vsebin, saj je bila izdana devet let pred vstopom Slovenije v EU in tri leta pred uradnim začetkom pogajanj za članstvo, vendar pa poudarja pomembnost zavedanja multikulturnega sistema, v katerem živimo in posledic, ki jih ta ima za izobraževalni sistem. »Poleg vključevanja v lastno specifično kulturno in nacionalno tradicijo, je potrebno seznanjanje z drugimi kulturami, vzgajanje medsebojne strpnosti in spoštovanja drugačnosti« (Krek 1995, 19). Bela knjiga izpostavlja tudi skupno evropsko dediščino vrednot, kot so človekove pravice, pravna država, pluralna demokracija, strpnost in solidarnost. O vključevanju EU vsebin lažje govorimo na ravni učnih načrtov, saj se Bela knjiga osredotoča bolj na sistemske in ne toliko na vsebinske rešitve. Učni načrt za DIE iz leta 1999 izrecno sicer ne omenja EU, vendar jo vanj lahko smiselno umestimo. Namreč, učni načrt za 7. razred v okviru vsebine poglavja 'Življenje v skupnosti: narod, država' predvideva spoznavanje »možnosti in načinov urejanja skupnih zadev med državami« ter uvaja pojem mednarodnih povezav. V ta okvir lahko smiselno umestimo EU.

Leta 2008 je bil učni načrt za DIE prenovljen, dodanih pa je bilo več EU vsebin, vključno z izrecno omembo EU. Večja vključenost EU vsebin v kurikulum je bila poudarjena v Analizi stanja učnih načrtov za OŠ in gimnazijo iz leta 2006, kjer je izrecno zapisano, da je potrebno v učne načrte dodati določene teme ter jih »povezati z aktualnim družbenopolitičnim razvojem zadnjih nekaj let, npr. Slovenija v Evropi« (Žakelj 2006, 10). Tako prenovljeni učni načrt za DDE uvršča EU vsebine v 8. razred (in ne v 7. kot je bilo to v starem učnem načrtu³³), jih vsebinsko razširja in jim daje večji poudarek. Posodobljeni učni načrt vključuje organiziranost in delovanje EU, njenih institucij ter zastopanost slovenskih predstavnikov v Uniji (Pukart 2009, 14).

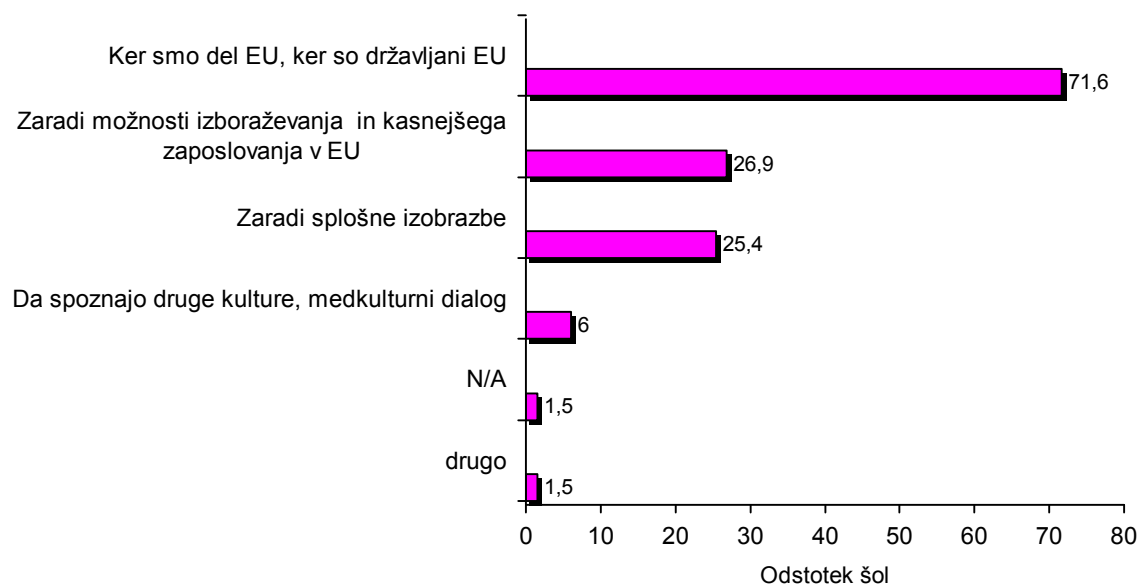
³² V pripravi je nova Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju, ki naj bi bila pripravljena do marca 2011.

³³ Gre za posledico uvedbe devetletke.

Poleg tega učenci v okviru EU vsebin spoznavajo simbole EU, pravice in dolžnosti državljanov Slovenije kot državljanov Unije ter kulturno in jezikovno raznolikost v EU.

Da je vključenost EU vsebin v osnovnošolskem izobraževanju pomembna, potrjujejo tudi rezultati moje raziskave, v kateri je kar 71,6 odstotka osnovnih šol³⁴ menilo, da je poznavanje Unije in njenega delovanja za učence pomembno, saj s(m)o državljani EU (glej graf 3.1)³⁵. Profesorica DDE, ga. Amalija Kadunc (2009) z osnovne šole Gradec mi je s tem v zvezi povedala, da so EU vsebine za poučevanja v osnovni šoli »prav gotovo primerne, saj je to del znanj, ki jih morajo (učenci, op. U.G.) pridobiti tudi zaradi splošne razgledanosti in seveda predvsem zato, ker je Slovenija del EU. Prav pa se mi zdi, da ne poudarjamo samo članstva naše države v EU, ampak, da EU spoznamo v celoti.«

Graf 3.1: Zakaj je po vašem mnenju dobro, da se učenci seznanijo z EU? (N=67)³⁶

V nadaljevanju poglavja bom analizirala predmet DDE, v okviru katerega so EU vsebine vključene v največji meri (poleg predmetov zgodovine in geografije). Predstavila bom rezultate analize podatkov, ki sem jih pridobila iz raziskave na 68 slovenskih osnovnih šolah in jih primerjala s podatki, ki so mi jih na temo poučevanja EU vsebin posredovala pristojna ministrstva iz drugih držav članic EU. Poseben

³⁴ Vprašalnik, ki sem ga poslala na osnovne šole, je bil naslovljen na ravnatelja oziroma ravnateljico šole. Vprašalnik je bil anonimen, zato ne morem z gotovostjo trditi kdo je vprašalnik tudi dejansko izpolnil.

³⁵ Ker je šlo za vprašalnik odprtega tipa, je lahko število odgovorov večje od števila šol, vključenih v raziskavo. Kot odgovor na to vprašanje so se pojavili tudi 'ker je to aktualna tema' in 'zaradi tujih jezikov'. Ti odgovori so zajeti v rubriki drugo. Na vprašanje ni odgovorila 1 šola.

³⁶ Na vprašanje je odgovorilo 67 šol, ker pa je bilo vprašanje odprtega tipa, so lahko šole navedle več kot en odgovor. Kot rezultat je naveden odstotek šol, ki je v odgovoru navedlo določen razlog.

poudarek bom namenila tudi primerjavi z rezultati raziskave, ki jo je po osnovnih šolah v Sloveniji opravil UKOM.

3.1 DRŽAVLJANSKA VZGOJA V SLOVENIJI

Predmet državljanska ter domovinska vzgoja in etika je sestavni del osnovnošolskega izobraževanja in je umeščen v 7. in 8. razredu devetletne osnovne šole, kjer mu je namenjenih skupaj 70 ur pouka. Teme znotraj učnega načrta so združene v obvezne in izbirne teme, pri čemer je združena Evropa umeščena v izbirni del (Haček 2008, 36). Predmet je naravnano tako, da omogoča poljubno poglobljanje in, še posebej v okviru izbirnega dela, sooblikovanje vsebinskih sklopov glede na zanimanje učencev in aktualnost vsebin (Schlamberger in Labernik 2002, 7).

V didaktičnem smislu je predmet DDE zastavljen tako, da učenci razmišljajo problemsko (Schlamberger in Labernik 2002, 33), učitelj pa učence pri odkrivanju znanja usmerja. Pedagoške metode učenca spodbujajo k razmišljanju, interpretaciji, razčlenjevanju. Cilje, ki jih zasleduje DDE v veliki večini držav, delimo na cilje, ki se nanašajo na razvoj politične pismenosti, razvijanje stališč in vrednot odgovornega državljana ter spodbujanje in omogočanje dejavnega vključevanja učencev v življenje šole (Haček 2008, 17). Predvsem v okviru prvega cilja učenci spoznavajo delovanje političnih in družbenih institucij, ne le na nacionalni temveč tudi na mednarodni ravni, kar vključuje EU vsebine. V posodobljenem učnem načrtu za DDE iz leta 2008 je celo izrecno zapisano, da so vsebine predmeta naravnane na pridobivanje temeljnih znanj učencev in učenek med drugim tudi o »politični ureditvi, družbenih načelih in pravilih javnega in političnega vedenja v demokratični pravni in socialni državi Sloveniji in Evropski uniji« (Pukart 2009, 5).

Kot že rečeno, stari učni načrt za DIE zgolj potencialno uvršča EU vsebine v 7. razred, posodobljeni učni načrt za DDE pa EU vsebine izrecno uvršča v 8. razred devetletke³⁷. Rezultati moje raziskave pa ob tem kažejo, da se na kar 34,3 odstotkih analiziranih šol učenci začnejo seznanjati z EU vsebinami že v obdobju prve triade (glej graf 3.2)³⁸. Le 22,4 odstotkov šol je navedlo, da se njihovi učenci z EU vsebinami

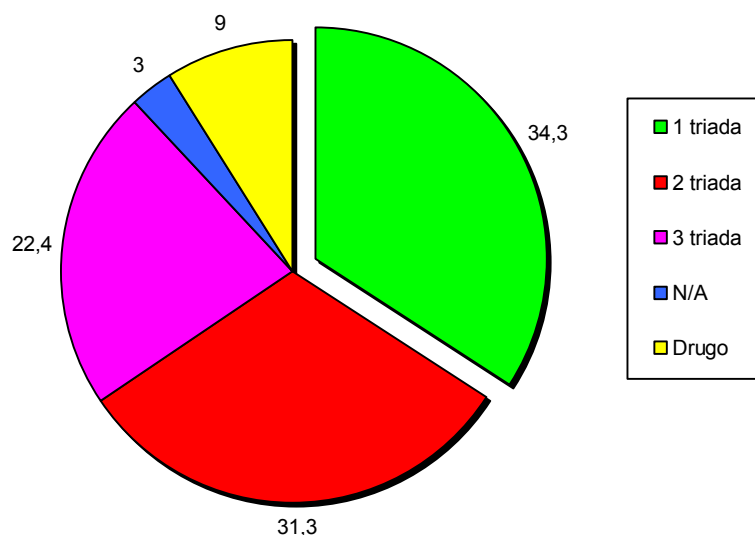
---

³⁷ Učenci se z EU vsebinami po učnem načrtu tako seznanijo pri enaki starosti, vendar se je zaradi reforme osnovnega šolstva spremenil razred (vpeljava devetletke).

³⁸ Kot odgovor na to vprašanje so se pojavili tudi 'pred sedmim razredom', 'na razredni stopnji', 'na predmetni stopnji'. Ti odgovori so zajeti v rubriki drugo. Na vprašanje nista odgovorili 2 šoli.

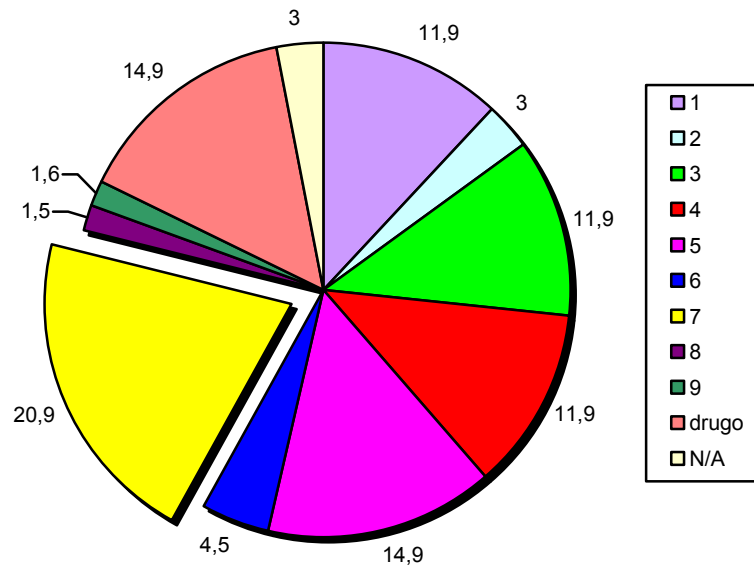
začnejo seznanjati v obdobju tretje triade, ko naj bi bili učenci starostno bolj primerni za dojetanje in razumevanje vsebinsko težje snovi (kot so EU vsebine). Raziskava UKOM je sicer pokazala, da se EU vsebine v večji meri poučujejo v razredih zadnje triade. Toda to še ne izključuje poučevanja v prvih dveh triadah. Namreč, v obdobju zadnje triade se EU vsebine po podatkih raziskave UKOM poučuje 2 to 3-krat pogosteje kot v razredih prvih dveh triad. Pri tem velja poudariti, da me je v vprašalniku, ki sem ga na šole poslala sama, zanimalo kdaj se učenci začnejo seznanjati z EU vsebinami. V vprašalniku, ki ga je poslal UKOM, pa je bilo vprašanje zastavljeno bolj splošno ('V katerih razredih poučujete EU vsebine?'), kar je lahko eden od razlogov za odstopanje v rezultatih. Še več, pogosta opomba s strani šol v raziskavi UKOM je bila, da bi si učitelji želeli več EU vsebin, prilagojenih učencem 1. triade, kar pomeni, da so EU vsebine vendarle vključene tudi v nižjih razredih.

Graf 3.2: V katerem razredu se začnejo učenci seznanjati z EU? (po triadah) (N=66)

Če analiziram rezultate po posameznih razredih, je odstotkovno največ (20,9 odstotka) šol res navedlo, da se njihovi učenci z EU vsebinami začnejo seznanjati v sedmem razredu (glej graf 3.3), kar je skladno s starim učnim načrtom. To potrjuje tudi raziskava UKOM, katere podatki kažejo, da se kar na 48,3 odstotka šol o EU poučuje v sedmem razredu. Ker pa se praksa po šolah zelo razlikuje, sklepam, da ne obstaja trdno določeno pravilo o tem, kdaj naj bi se učence začelo seznanjati z EU vsebinami.

Graf 3.3: V katerem razredu se začnejo učenci seznanjati z EU? (N=66)

Dobljeni podatki kažejo, da se v več kot tretjini analiziranih šol učenje EU vsebin začne zelo zgodaj – nekje v obdobju od prvega do tretjega razreda devetletke. Tako stari kot tudi prenovljeni učni načrt za DDE pa EU vsebin tako zgodaj ne predvidevata³⁹. Podobno velja za prenovljeni⁴⁰ učni načrt za pouk zgodovine, ki uvršča EU vsebine med učne cilje v 9. razredu. EU vsebine v 7. razred zaenkrat uvršča le učni načrt za pouk geografije, vendar pa je novi učni načrt, iz maja 2008, te vsebine prestavil v 9. razred.

Rezultatom moje raziskave pritrjujejo tudi rezultati raziskave UKOM, v kateri se je izkazalo, da učitelji izkazujejo precejšnje zanimanje za EU vsebine, prilagojene učencem prve triade (od prvega do tretjega razreda). Vprašanje je, ali so in koliko so učenci pri tako zgodnji starosti zmožni razumeti EU vsebine in ali je smiselno uvajati EU vsebine še preden se učenec seznanja z delovanjem lastne države.

3.1.1 Medpredmetno povezovanje

Medpredmetno povezovanje je v starem in prenovljenem učnem načrtu DIE oziroma DDE posebej poudarjeno. Posodobljeni učni načrt gre pri tem še korak dalje, saj konkretnije izpostavlja predmete, pri katerih je možno ustvariti medpredmetne

³⁹ Pouk DDE se izvaja le v 7. in 8. razredu. V nižjih razredih lahko učenci EU vsebine spoznavajo v sorodnih predmetih, kot je Spoznavanje družbe, čeprav učni načrt za ta predmet tega ne predvideva.

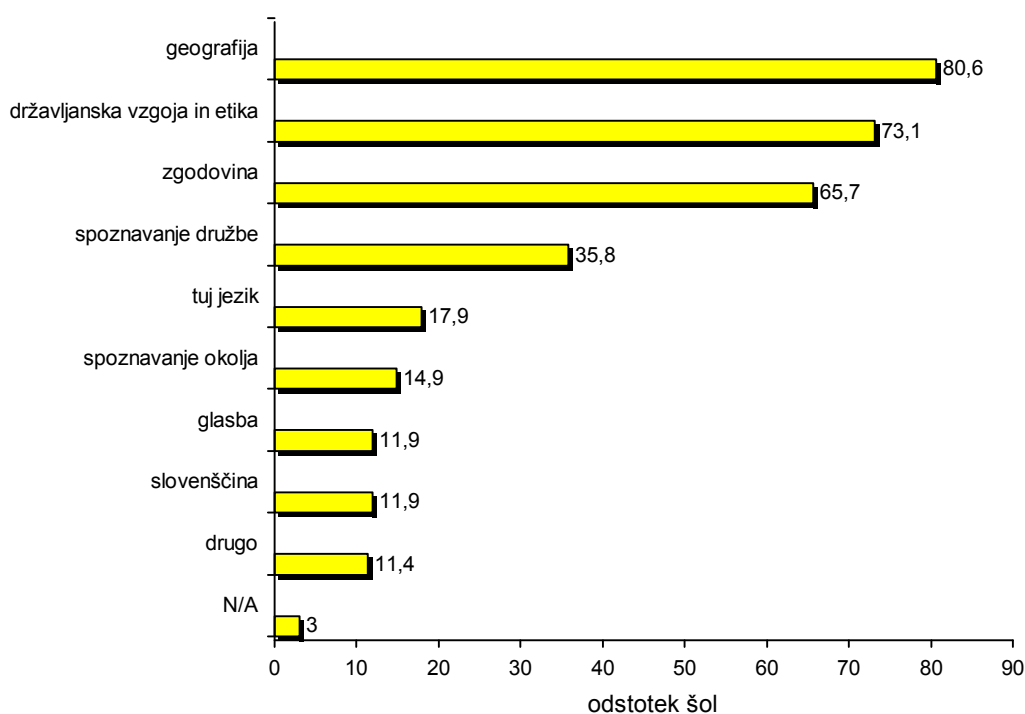
⁴⁰ Stari učni načrt za pouk zgodovine v devetletni osnovni šoli iz leta 2003 ni izrecno vključeval EU vsebin.

povezave z DDE. To so: slovenski jezik, geografija, zgodovina, glasbena vzgoja ter tuji jeziki. Natančneje učni načrt določa, da se:

»...cilji in vsebine predmeta državljanska in domovinska vzgoja ter etika povezujejo predvsem s predmeti: zgodovina, geografija, slovenščina, tuji jeziki, naravoslovje, biologija, kemija, glasbena, likovna in športna vzgoja, tehnika in tehnologija, knjižnično in informacijsko znanje in izbirni predmeti, ki se navezujejo na posamezne obvezne predmete...« (Pukart 2008, 24).

Rezultati raziskave, ki sem jo opravila na 68 osnovnih šolah po Sloveniji potrjujejo določila učnih načrtov. Učenci EU vsebine spoznavajo pri več kot le enem predmetu, odvisno od obravnavane vsebine (glej graf 3.4). To je sicer glede na razrede, v katerih se učenci seznanjajo z EU vsebinami, pričakovan rezultat. Najpogosteje navedeni predmeti, v okviru katerih se učenci učijo o EU, so geografija (80,6 odstotkov odgovorov), DDE (73,1 odstotkov odgovorov) ter zgodovina (65,7 odstotkov odgovorov)⁴¹.

Graf 3.4: Pri katerih predmetih so v okviru učne snovi vključene tudi EU vsebine? (N=66)⁴²

⁴¹ Kot odgovor na to vprašanje so se pojavili tudi 'družboslovni predmeti' oziroma 'kateremkoli', 'vseh'. Ti odgovori so zajeti v rubriki drugo. Na vprašanje nista odgovorili 2 šoli.

⁴² Na vprašanje je odgovorilo 66 šol, ker pa je bilo vprašanje odprtega tipa, so šole po večini navedle več kot en odgovor. Kot rezultat je naveden odstotek šol, ki je v odgovoru navedlo določen predmet.

Z analizo vprašalnikov, ki jih je v svoji raziskavi analiziral UKOM, je bilo prav tako ugotovljeno, da so EU vsebine v največji meri vključene pri predmetih zgodovina, geografija, DDE, tuji jeziki, na nižji stopnji tudi pri matematiki (npr. seštevanje evrov), biologiji in fiziki, na nižji stopnji, kjer teh predmetov ni, pa tudi pri razrednih urah.

V večini evropskih držav pri vključevanju državljskih vsebin (med katere v slovenskem šolstvu sodijo tudi EU vsebine) v kurikulum uporabljajo vsešolski, medpredmetni pristop (Haček 2008, 68), kot ga uporabljamo tudi v Sloveniji. Od pristojnih ministrstev držav članic EU sem želela pridobiti podatke o tem, ali so EU vsebine vključene v nacionalni šolski kurikulum in na kakšen način so vanj vključene. Uspela sem pridobiti podatke za tri države članice in sicer za Estonijo⁴³, Luksemburg⁴⁴ in Švedsko⁴⁵. V Estoniji se osnovnošolci z EU vsebinami, podobno kot njihovi slovenski vrstniki, seznanjajo pri geografiji, zgodovini in državljski vzgoji in sicer od četrtega do devetega razreda. V Luksemburgu so EU vsebine zajete pri treh predmetih in sicer pri predmetu tujega jezika, zgodovini in geografiji, poseben poudarek na EU vsebinah pa je predvsem v 5. in 6. razredu osnovne šole. EU vsebine se nanašajo na zgodovinski in geografski pregled razvoja EU, značilnosti držav članic ter vlogo Luksemburga v Uniji. Na Švedskem se učenci o EU učijo pri zgodovini, spoznavanju družbe in pri državljski vzgoji. Poudarek je na spoznavanju zgodovine in razvoja EU in ne toliko na aktualnem dogajanju. Ker pa je zanimanje za aktualizacijo EU vsebin med učenci precejšnje, v letu 2009 načrtujejo posebne delavnice za učitelje na temo poučevanja EU vsebin. Posebnega predmeta, namenjenega izključno EU vsebinam, ne poznajo v nobeni od omenjenih držav.

V moji raziskavi sem ugotovila, da se učenci pri pouku DDE v splošnem seznanjajo z zelo širokim spektrom EU vsebin, vendar pa se te vsebine od šole do šole razlikujejo. Odgovori šol so bili namreč zelo raznoliki (glej graf 3.5.), kar kaže na nizko mero poenotenosti učnih vsebin s tega področja oziroma na poudarjeno avtonomijo učiteljev. Največkrat so šole sicer navedle, da učenci v okviru EU vsebin spoznavajo

---

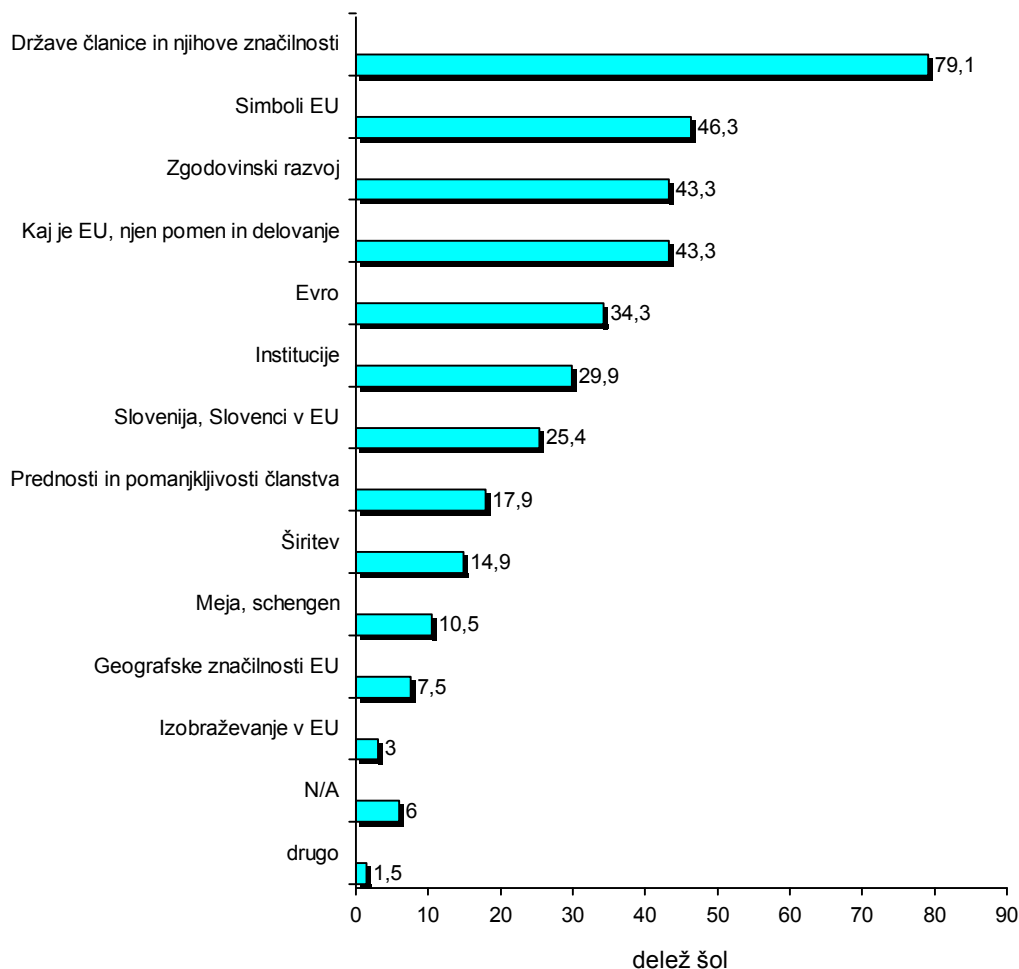
⁴³ Spletni pogovor z g. Maris Mändom z estonskega Ministrstva za izobraževanje in raziskave, 30. junij – 1. julij 2009.

⁴⁴ Spletni pogovor z g. Mike Engelom z luksemburškega Ministrstva za izobraževanje in poklicno usposabljanje, 30. junij – 8. julij 2009.

⁴⁵ Spletni pogovor z g. Rauni Westinon s švedskega Ministrstva za izobraževanje in raziskave, 30. junij – 6. julij 2009.

druge države članice in njihove značilnosti (79,1 odstotka odgovorov), najmanjkrat pa možnosti izobraževanja v drugi državi članici (3 odstotki)⁴⁶.

Graf 3.5: Kaj konkretno učenci spoznavajo v okviru EU vsebin? (N=64)⁴⁷

Rezultati raziskave, ki jo je opravil UKOM, prav tako kažejo, da pri poučevanih EU vsebinah najpogosteje izstopajo institucije Unije, zgodovina povezovanja, članstvo Slovenije v EU ter informacije o življenju v EU. Vsebinsko najmanj zastopani sta poglavji o politikah EU in zakonodaji, kar je, glede na zahtevnost teh vsebinskih področjih, razumljivo. V raziskavi UKOM so učitelji izpostavili željo po večji vključitvi aktualnih dogodkov, informacij o možnostih zaposlovanja, izobraževanja in usposabljanja mladih na ravni EU, človekovih pravicah, skrbi za okolje ter predstavitvi posameznih držav članic (geografska in zgodovinska predstavitev, predstavitev kulture,

⁴⁶ Kot odgovor na to vprašanje se je pojavil tudi odgovor 'splošne vsebine'. Ta odgovor je zajet v rubriki drugo. Na vprašanje niso odgovorile 4 šole.

⁴⁷ Na vprašanje je odgovorilo 64 šol. Ker pa je bilo vprašanje odprtega tipa, so šole po večini navedle več kot en odgovor. Kot rezultat je naveden odstotek šol, ki je v odgovoru navedlo določeno EU vsebino.

jezika, vere, posebnosti evropskih držav, stavb, prebivalcev, običajev, narodnih noš, kulinarike).

3.1.2 Didaktične metode poučevanja EU vsebin

Posodobljeni učni načrt za predmet DDE veliko bolj natančneje določa primerne in priporočljive didaktične metode pri poučevanju DDE kot stari učni načrt. Predvsem izpostavlja: opazovanje, doživljajsko pripovedovanje, argumentirano razpravljanje, primerjanje, analiziranje, odločanje, načrtovanje dejavnosti, izdelovanje plakatov, priprava referatov, igre vlog, razlaga s primeri, interakcije med seboj in z drugimi subjekti, debatiranje in komentiranje, predstavitev vsebin z uporabo informacijske tehnologije, izvajanje akcij, raziskovanje in proučevanje lastnih dejavnosti (Pukart 2009, 7).

V pogovorih z naključno izbranimi učitelji DDE⁴⁸ sem dobila jasnejšo sliko glede didaktičnih metod, ki jih učitelji uporabljajo pri poučevanju EU vsebin. Najmanj se v učilnici v ta namen uporablja klasično, frontalno razlago – le ta služi bolj kot osnova za nadaljnje delo. V ospredju so skupinsko delo, delo v dvojicah, igra vlog, dialog, razgovori, pogovor z učenci. Med drugimi metodami, ki so jih našli učitelji, so tu še delo z računalnikom, raziskovanje po internetu, samostojno reševanje nalog in izdelovanje plakatov. Poseben poudarek je na uporabi multimedijskih pripomočkov, predvsem audio-vizualnih (filmi, posnetki) ter na uporabi računalnika. Te metode so učencem še posebej blizu, saj jim vzbudijo več zanimanja, poleg tega pa so precej večji njihove uporabe (računalnik, internet). Hkrati so z njimi dnevno v stiku tudi doma (televizija, radio), s čimer nato spodbujajo debato tudi v razredu. Ga. Irena Ramšak iz osnovne šole Polzela mi je v zvezi s tem povedala, da na učence zelo vplivajo informacije, ki jih vsakodnevno sprejemajo, zato je pomembna aktualizacija informacij – npr. volitve v Evropski parlament. Vsa takšna dogajanja povečajo zanimanje učencev. Kljub privlačnosti in prednostim, ki jih uporaba multimedije nudi, pa ga. Bojana Breznikar (2009) iz osnovne šole Logatec opozarja, da čeprav je multimedija mladim najbližje in ima svoje prednosti (na zelo privlačen način predstavljene vsebine, kar

---

⁴⁸ Leta 2009 so bila v okviru evrofona v obdobju od 6. aprila do 5. junija izvedena predavanja na 82 osnovnih šolah po Sloveniji. Iz vzorca 82 osnovnih šol sem naključno izbrala 5 učiteljev oziroma učiteljic državljanske in domovinske vzgoje ter etike in z njimi izvedla (spletni) intervju.

pomeni, da se pozornost učenca poveča, usmeri na vsebino) ima tudi svoje slabosti, saj vzpodbuja bolj pasivno držo učencev, ki posledično bolj sprejemajo kot 'oddajajo'.

3.1.3 Učbeniki za državljansko vzgojo ter etiko

»Vsebinsko učbenika v najširšem smislu določa država z učnimi načrti, v katerih so navedeni vsebinski in operativni cilji predmeta« (Turk Škraba 2005, 6). Na MŠŠ so mi v zvezi s tem pojasnili, da je prišlo zaradi vstopa Slovenije v EU in kasnejše uvedbe evra, do potrebe po vključevanju aktualnih vsebin v izobraževanje. Novi učbeniki oz. učbeniki, ki so šli v ponatis po vstopu Slovenije v EU, naj bi tako že bili prilagojeni, pri čemer je bilo največ posodobitev ravno pri učbenikih za DIE, glede na to, da je to predmet, pri katerem učenci pridobijo največ informacij o EU. Zaradi tega sem (v skladu z že opisanimi lastnostmi dobrega sodobnega učbenika v konceptualnem delu diplomskega dela) z analizo aktualnih učbenikov za predmet DDE, želela preveriti, v kolikšni meri in na kakšen način so EU vsebine vanje vključene ter ali je vsebina učbenikov res ustrezno posodobljena.

Zadnji ponatis prve izdaje učbenika za DIE urednika Janeza Justina za 7. razred⁴⁹ vsebuje EU vsebine, čeprav so te, glede na datum ponatisa učbenika (junij 2004), vsebinsko že zastarele. V njem je namreč govora o Sloveniji kot kandidatki za članstvo v EU 15-tih držav, kar v tistem obdobju ni več držalo. V besedilu je pojasnjeno, kaj EU je in na katerih področjih države članice sodelujejo. Za razmislek in spodbujanje debate je namenjeno vprašanje, ki od učenca zahteva, da utemelji svoje mnenje glede razlogov za članstvo v Uniji. Zadnji ponatis prve izdaje učbenika za DIE za 8. razred⁵⁰ za razliko od prejšnjega vsebuje le omembo skupne valute. Nasprotno pa dopolnjena izdaja učbenikov iz leta 2007 kot tudi ponatis leta 2009, za 7. kot tudi za 8. razred, vsebujeta več EU vsebin, ki se (razredni stopnji primerno) razlikujejo glede na vsebino in težavnost.

V učbeniku za 7. razred⁵¹ so EU vsebine vključene v poglavje 'Življenje v skupnosti: narod, država' in sicer pod naslovom 'Republika Slovenija je članica Evropske unije'⁵². Poglavje je vsebinsko obširno in vključuje več EU vsebin: kaj je EU ter zakaj in kako je nastala, nekatere politike EU, kdaj in zakaj je Slovenija postala

---

⁴⁹ Leto izdaje 2004, 1. izdaja, 6. natis.

⁵⁰ Leto izdaje 2005, 1. izdaja, 5. natis.

⁵¹ Leto izdaje 2007, 2. izdaja, 1. natis

⁵² Str. 14–15.

članica EU, kaj nam prinaša državljanstvo EU ter skupna valuta – evro. Učbenik omenja tudi študijske izmenjave in neratificirano Ustavo za Evropo (Justin 2007, 14–15). Vsebinsko neustrezna je vključitev Evropskega sodišča za človekove pravice v to poglavje, saj daje vtis, da gre za eno izmed institucij Unije, kar ne drži. Učbenik za 7. razred je bil v letu 2009 ponatisnjen, zato sem pregledala tudi vsebino ponatisa⁵³. Ker gre za ponatis je po pričakovanjih vsebina v njem identična. Učbenik za 8. razred⁵⁴ EU vsebine uvršča v poglavje 'Urejanje skupnih zadev: vprašanja demokracije'⁵⁵, pod naslov 'Demokracija v Evropski uniji'⁵⁶. V njem je navezava na vsebino, ki je bila obravnavana v 7. razredu, tokrat pa so v učbeniku poudarjene naslednje EU vsebine: predstavitev treh institucij (Evropski parlament, Evropska komisija in Svet Evropske unije), omemba praznika, dneva Evrope, kot enega od simbolov EU. Države članice so pregledno predstavljene v obliki zemljevida. Učbenik ima vsebinsko napako. Na 48. strani je zapisano, da ima Slovenija v Evropskem parlamentu pet poslancev. Število evropskih poslancev iz Slovenije je namreč sedem. Tudi učbenik za 8. razred je bil v letu 2009 ponatisnjen, zato sem pregledala tudi vsebino ponatisa⁵⁷. Ker gre za ponatis je vsebina identična, čeprav bi bilo prav, da se vsebinska napaka odpravi.

V učbenikih izstopa pozitivistično in nekritično pisanje, kot ga izražata sledeča primera: »Državljan Evropske unije vsako leto 9. maja praznujemo dan Evrope. To je praznik, ki nas spomni, da bi bilo brez Evropske unije življenje za nas lahko bistveno slabše« (Justin 2007, 48) ter »Zdaj veste, zakaj državljani podpirajo to zvezo držav – zato, ker vedo, da evropske države lažje skupaj skrbijo za demokracijo, državljani pa v veliki zvezi držav, kjer ni meja, lahko dosežejo blagostanje« (Justin 2007, 48). V skladu s konstruktivistično teorijo o konstruiranju znanja, naj bi bilo poučevanje EU vsebin naravnano tako, da nudi dovolj informacij in podatkov, vendar pa naj bi si učenci sami ustvarili lastno mnenje, kot sem izpostavila že v teoretičnem delu v poglavju o učnih pripomočkih. Učbenik, še posebej to velja za učbenike s področja družboslovja, je namreč pomemben dejavnik pri oblikovanju vrednot (Turk, Škraba 2005, 32).

V primerjavi z vsebino učbenikov, je v delovnih zvezkih urednika Janeza Justina EU vsebinam namenjenega manj prostora. Pravzaprav v prvih izdajah delovnih zvezkov

---

⁵³ Leto izdaje 2009, 2. izdaja, 2. natis

⁵⁴ Leto izdaje 2007, 2. izdaja, 1. natis

⁵⁵ Evro, kot EU vsebina, je omenjen v poglavju 'Poklic in delo' na strani 52, v obliki komentarja k sliki.

⁵⁶ Str. 48–49.

⁵⁷ Leto izdaje 2009, 2. izdaja, 2. natis

za 7.⁵⁸ in 8.⁵⁹ razred ni omembe EU, niti ni nalog z EU vsebinami. Enako velja za prenovljeno izdajo leta 2007⁶⁰, čeprav so v pripadajoče učbenike iz leta 2007 EU vsebine vključene. Nasprotno pa je do posodobitve prišlo leta 2008 z novo izdajo delovnih zvezkov. V delovni zvezek za 7. razred iz leta 2008⁶¹ sta vključeni dve nalogi z EU vsebino. Pri prvi učenci državam članicam Unije pripisujejo njihova glavna mesta, jezik in število prebivalcev. Druga naloga je namenjena predstavitvi nekaterih pravic, ki jih imamo kot državljani EU. Učenci jih rangirajo glede na to, kako pomembne se jim te pravice zdijo. Svoj izbor utemeljijo in ga primerjajo s sošolci. Delovni zvezek za 7. razred je bil v letu 2009 ponatisnjen, zato sem pregledala tudi vsebino ponatisa⁶², vendar je po pričakovanjih vsebina v njem identična. V delovni zvezek za 8. razred so bile EU vsebine prav tako vključene šele z novo izdajo leta 2008⁶³. EU vsebine so vključene v obliki vsebinskih nalog, povezanih s predsedovanjem Slovenije Svetu EU leta 2008, skladi EU in sofinanciranjem, civilnimi iniciativami (protesti med slovenskim predsedstvom EU) ter s humanitarnimi operacijami EU. Pri vsaki izmed nalog mora učenec izraziti in utemeljiti svoje mnenje do problematike ter ga primerjati z mnenjem svojih sošolcev. Tudi delovni zvezek za 8. razred je bil v letu 2009 le ponatisnjen⁶⁴, zato je vsebina v njem identična.

Naloge z EU vsebino v analiziranih delovnih zvezkih so napisane na način, da spodbujajo lastno mišljenje, hkrati pa so dobra podlaga za razredno debato, saj spodbujajo izmenjavo in utemeljevanje mnenj. Zaradi zahtevnosti nekaterih obravnavanih vsebin (EU skladi, državljanstvo EU, zunanja politika EU) je učiteljeva vloga in razlaga pri tem še posebej pomembna, saj vseh omenjenih vsebin učbenik ne obravnava.

Tudi učbeniki za DIE za 7. in 8. razred avtoric Milharčič-Hladnik, Peček Čuk in Devjak vsebujejo EU vsebine. V učbeniku za 7. razred⁶⁵ so EU vsebine vključene v poglavje 'Življenje v skupnosti', v podpoglavje 'Kako postanemo to, kar smo'. V poglavju o EU je zelo na kratko zapisano, kdaj je Slovenija postala članica EU in koliko držav je vanjo vključenih. Omenjen je prosti pretok kapitala in oseb ter možnost izobraževanja in zaposlovanja v drugih državah članicah (Milharčič-Hladnik, Peček

⁵⁸ Leto izdaje 2009, 1. izdaja, 2. natis

⁵⁹ Leto izdaje 1999, 1. izdaja, 1. natis

⁶⁰ Leta izdaje 2007, 2. izdaja, 4. natis

⁶¹ Leto izdaje 2008, 3. izdaja, 1. natis

⁶² Leto izdaje 2009, 3. izdaja, 2. natis

⁶³ Leta izdaje 2008, 3. izdaja, 1. natis

⁶⁴ Leto izdaje 2009, 3. izdaja, 2. natis

⁶⁵ Leto izdaje 2004, 2. izdaja, 1. natis

Čuk in Devjak 2004, 37). Za spodbujanje kritičnega razmišljanja in razprave je za učence namenjena naloga, v okviru katere naj bi razmišljali o pozitivnih in negativnih posledicah članstva v EU. Poleg tega je temu dodana tudi spletna povezava na uradni spletni portal EU, ki učencem nudi dodatne informacije o EU. Ker gre za izdajo učbenika iz leta 2004, v besedilu ni upoštevana širitev EU iz leta 2007, ko sta se ji pridružili Bolgarija in Romunija. Kljub temu učbenik še ni bil dopolnjen, zato novejša izdaja učbenika ni na voljo.

Učbenik za 8. razred⁶⁶ uvršča EU vsebine v poglavje 'Demokracija v družbi in državi'. V poglavju so zajete temeljne informacije o tem, kaj je EU in katere vrednote jo družijo (poseben poudarek je na strpnosti in nediskriminaciji). Glede na to, da učbenik naslavlja učence, t.j. mlade, je v njem posebej izpostavljena vloga mladih v EU in zakaj je potrebno, da poznajo njeno delovanje. Za dodatne informacije o EU je navedena relevantna spletna stran, dodana pa je tudi brezplačna telefonska številka evrofona, na kateri lahko učenci zastavijo vprašanja s področja EU. Besedilu je dodan zemljevid EU, ki pa je že zastarel, saj ne njem ni upoštevana širitev Unije leta 2004. Učbenik za 8. razred je bil v letu 2008 zgolj ponatisnjen⁶⁷, zato je vsebina identična. Dopolnjena izdaja bi bila sicer upravičena, saj je zemljevid Unije v letu 2009 popolnoma zastarel (ni upoštevana širitev EU niti leta 2004 niti leta 2007).

V primerjavi z učbeniki urednika Janeza Justina, so EU vsebine v učbenikih avtoric Milharčič-Hladnik, Peček Čuk in Devjak vsebinsko predstavljene zelo skopo. Pri obeh učbenikih je glede na skromno vsebino zato zelo pomembna vloga učitelja, ki le-to lahko vsebinsko razširi. Za razliko od učbenikov, je EU vsebinam več pozornosti namenjenih v pripadajočem delovnem zvezku, toda zgolj v delovnem zvezku za 8. razred. Delovni zvezek za 7. razred iz leta 2007⁶⁸ namreč tako kot delovni zvezek urednika Janeza Justina ne omenja EU, niti ne vsebuje nalog s to vsebino. Enako tako velja za ponatisa iz leta 2008⁶⁹ in 2009⁷⁰. EU vsebine so vključene le v delovni zvezek za 8. razred, v katerem jim je namenjenih kar 5 strani.

Delovni zvezek za 8. razred iz leta 2007⁷¹ vsebuje tri poglavja, v katerem so obravnavane EU vsebine. Prvo poglavje, 'Evropopotnica' vsebuje nalogo, pri kateri učenci napišejo pet vprašanj, ki jih najbolj zanimajo v zvezi s članstvom Slovenije v

---

⁶⁶ Leto izdaje 2004, 2. izdaja, 1. natis

⁶⁷ Leto izdaje 2008, 2. izdaja, 2. natis

⁶⁸ Leto izdaje 2007, 1. izdaja, 2. natis.

⁶⁹ Leto izdaje 2008, 1. izdaja, 3. natis.

⁷⁰ Leto izdaje 2009, 1. izdaja, 4. natis.

⁷¹ Leta izdaje 2007, 1. izdaja, 2. natis.

EU. Odgovore na svoja vprašanja morajo nato pridobiti sami. V pomoč so jim navedeni telefonska števila in elektronski naslov evrofona ter spletni portal evropa.gov.si. Ker naj bi sodoben učbenik (v konkretnem primeru gre za delovni zvezek) spodbujal učence k samostojnem pridobivanju znanja, so napisani kontaktni podatki primerni. Posebej so omenjena celo predavanja evrofona o EU ter telefonska številka, na kateri se lahko zanje dogovorijo⁷². Telefonska številka je zastarela. V drugem poglavju 'Evropska unija' morajo učenci na zemljevidu prepoznati države članice in države kandidatke za članstvo ter dopisati njihova glavna mesta ter znamenitosti, ki so jih učenci spoznali na potovanjih, pri pouku geografije ali zgodovine. Dobro mišljeno medpredmetno povezovanje pri tej nalogi kvarijo vsebinske napake: naloga zahteva od učenca, da identificira vseh 25 držav članic in kot države kandidatke omenja Romunijo, Bolgarijo (ki sta takrat že postali državi članici), Hrvaško in Turčijo. Bivše Jugoslovanske Republike Makedonije, ki je država kandidatka že od leta 2005, naloga ne omenja. Tretje poglavje 'Znano in zanimivo' vsebuje kviz. Učenci v njem preizkusijo svoje znanje o znamenitostih, znanih osebah, izumih ipd. držav članic EU (ponovno jih je le 25). Delovni zvezek za 8. razred je bil v letu 2008⁷³ in 2009⁷⁴ zgolj ponatisnjen, zato je njuna vsebina identična in naloge nespremenjene. Dopolnjena izdaja bi bila upravičena, saj vsebuje delovni zvezek veliko vsebinskih napak.

Neposodobljena vsebina in vsebinske napake, ki se ponavljajo iz ponatisa v ponatis so ne le nedopustne, temveč otežujejo delo učiteljem, ki na ta način tvegajo, da nepravilne informacije posredujejo učencem. V analizi učbenikov in delovnih zvezkov za predmet DDE sem odkrila več pomembnih vsebinskih napak. Od učitelja je nato odvisno ali te napake prepozna in se informira o novostih. Pri tem so mu lahko v pomoč publikacije Evropske komisije, Evropskega parlamenta in drugih institucij, ki se ukvarjajo z EU vsebinami. Te publikacije so namreč namenjene izključno EU vsebinam in je zato možnost takšnih vsebinskih napak manjša, poleg tega pa vsebujejo obširnejše razlage in več informacij o EU. V naslednjem poglavju bom zato predstavila nekatere tovrstne publikacije, ki so v celoti osredotočene na EU vsebine, so namenjene mladim in lahko služijo kot dopolnilni učni pripomoček pri poučevanju EU vsebin.

---

⁷² Kljub temu v učbeniku ni navedeno, da pri njegovem nastajanju kakorkoli sodelovali predstavniki UKOM.

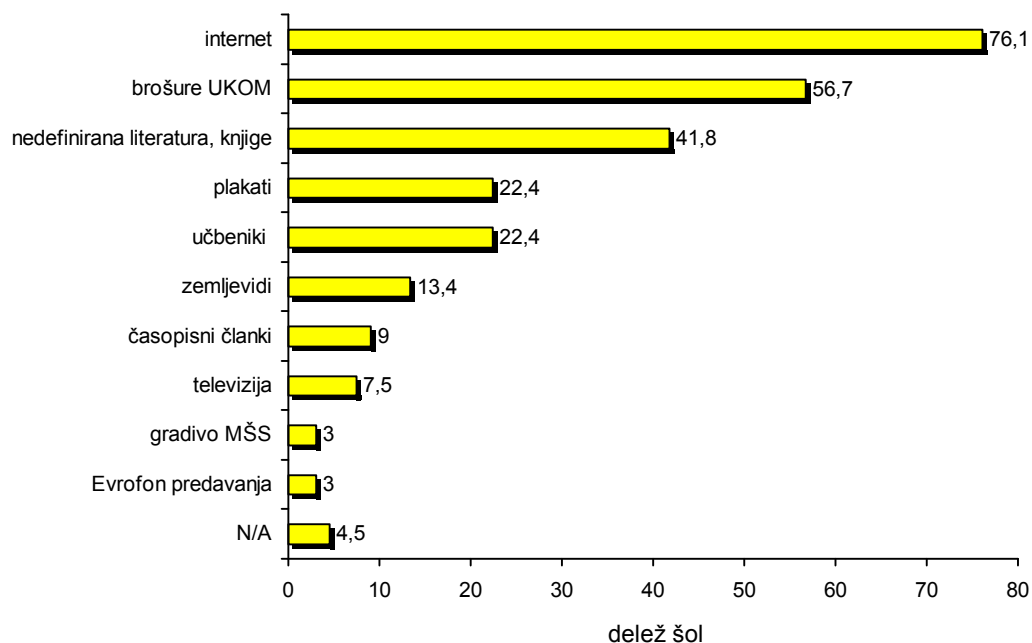
⁷³ Leto izdaje 2008, 1. izdaja, 3. natis.

⁷⁴ Leto izdaje 2009, 1. izdaja, 4. natis.

3.1.4 Drugi učni pripomočki za poučevanje EU vsebin

V tem poglavju obravnavam nekatere dopolnilne učne pripomočke za poučevanje EU vsebin v osnovnih šolah. Učbenik danes ni in ne more biti edino sredstvo za poučevanje. To potrjujejo tudi rezultati moje raziskave, v kateri so šole navedle množico različnih učnih pripomočkov, ki jih učitelji uporabljajo pri poučevanju EU vsebin (glej graf 3.6)⁷⁵. Rezultati raziskave UKOM kažejo, da 70 odstotkov učiteljev v osnovnih šolah pri pouku še vedno uporablja razno literaturo⁷⁶ kot vir za pridobivanje znanja s področja EU vsebin, vendar pa pri tem ni bilo izrecno rečeno, ali gre tu le za učbenike. Prav tako pa tudi po podatkih UKOM v vse večji meri v ospredje prihajajo spletni viri⁷⁷, saj jih uporablja skoraj 60 odstotkov anketirancev v osnovnih šolah. V približno polovici primerov so anketiranci kot dodatne vire navedli tudi razne časopise oziroma revije, TV oddaje, brošure in propagandni material (kar so nekateri navedli že pri literaturi) ter gradivo, ki je šoli ponujeno preko okrožnic in gradiv MŠŠ.

Graf 3.6: Katere učne pripomočke uporabljate pri proučevanju EU vsebin? (N=65)

⁷⁵ Ker je šlo za vprašalnik odprtega tipa, so šole večinoma navedle več kot le en odgovor. Na vprašanje niso odgovorile 3 šole. Kot rezultat je naveden odstotek šol, ki je v odgovoru navedlo določen učni pripomoček.

⁷⁶ Med literaturo učitelji na osnovnih šolah izpostavljajo atlase, publikacije UKOM, enciklopedije, Odkrivajmo Evropo, Kako deluje EU, Slovenija v EU, V Evropi smo doma ter razni učbenike in članke v revijah.

⁷⁷ Med spletnimi mesti pa se najbolj pogosto poslužujejo spletnega portala EU, Vladnega portala z informacijami o življenju v EU (evropa.gov.si), Wikipedie, spletne strani Službe vlade za razvoj in evropske zadeve.

Publikacije, ki jih obravnavam v tem poglavju, se razlikujejo od učbenikov za DDE, ki sem jih analizirala v prejšnjem poglavju. Predvsem je razlika ta, da so namenjene izključno EU vsebinam in niso pisane ter odobrene kot učbeniki, medtem ko učbeniki DDE pokrivajo še druga vsebinska področja. Med učitelji so te publikacije različno poznane. V nadaljevanju želim pokazati, da obstaja precejšnja izbira brezplačnih dodatnih učnih gradiv, s katerimi lahko učitelji dopolnijo svoje predavanje in tako popestrijo učni uro. Od 68 slovenskih osnovnih šol, kolikor jih je bilo zajetih v mojo raziskavo, jih je kar 56,7 odstotkov kot dodaten učni pripomoček pri poučevanju EU vsebin navedlo 'publikacije UKOM'⁷⁸ (glej graf 3.6.). Od teh sta mladim namenjeni dve publikaciji in sicer Opa, Evropa! in Evropopotnica.

Knjiga Opa, Evropa!, ki je maja 2007 izšla v sodelovanju s Službo Vlade RS za evropske zadeve, MŠŠ, UKOM ter ZRSS, je v celoti posvečena EU vsebinam. Knjiga je pravzaprav priredba avstrijskega izvirnika *'EU for YOU! So funktioniert die Europäische Union'*, avtorjev Wolfganga Böhma in Otmarja Lahodynskega. Izvirniku je dodano posebno poglavje, ki se nanaša na Slovenijo in njeno članstvo v EU. Na 119 straneh so razvrščena tematska poglavja o delovanju in nalogah EU, njeni zgodovini in nastanku ter o članstvu Slovenije v Uniji. Na koncu vsakega poglavja so zbrana vprašanja in naloge. Že v predgovorih⁷⁹ je poudarjena pomembnost učenja o EU. Tako Janez Janša, bivši predsednik vlade, v svojem predgovoru poudarja, da je »/o/snovno poznavanje delovanja Evropske unije postalo pogoj za uspešno delo, ne glede na to, za kateri poklic /se bodo mladi/ odločili« (Janša v Böhm, Wolfgang, Otmar Lahodynsky in SVEZ 2007, 9). Tudi bivši minister za šolstvo in šport je podobnih misli, ko trdi, da je od osnovne šole dalje pomembno, da mladi naravnajo svoj miselni obseg na širšo skupnost, Evropsko unijo, v kateri so jim odprta vsa vrata (Zver v Böhm, Wolfgang, Otmar Lahodynsky in SVEZ 2007, 10). Janez Lenarčič, bivši državni sekretar za evropske zadeve, je v svojem predgovoru izpostavil vpliv EU na naša življenja z omembo skupne valute, lažjem potovanju po državah članicah, študiju in zaposlitvi v EU in poudaril, da je »/z/aradi vsega naštetega pomembno, da Evropsko unijo /učenci/ поблиžje spozna/jo/ že zdaj« (Lenarčič v Böhm, Wolfgang, Otmar Lahodynsky in SVEZ 2007, 11). V sodelovanju z ZRSS je bila knjiga Opa, Evropa! razdeljena po knjižnicah

---

⁷⁸ Publikacije dobijo vsi učenci in učitelji, ki so se udeležili predavanja, za šolsko knjižnico pa pripravimo poseben 'paket' po en izvod več različnih publikacij. Na šolo prinesemo tako publikacije UKOM, kot tudi publikacije, ki sta jih izdala Evropske komisije in/ali Evropski parlament.

⁷⁹ Knjiga je izšla v sodelovanju ZRSS s SVEZ, UKOM in MŠŠ, zato je že z izbiro predgovorov poudarjeno, da gre za vladni projekt.

po osnovnih in srednjih šolah v Sloveniji, po en izvod pa je bil poslan splošno-izobraževalnim knjižnicam. Od decembra 2007 je knjiga v elektronski obliki dostopna na spletnih straneh SVEZ, da bi tako dosegla čim širši krog ljudi. Knjiga je sicer napisana na razumljiv način, vendar je za osnovnošolce v primerjavi z učbeniki za DDE težko čtivo. V nasprotju s tem pa si lahko pri poučevanju EU vsebin z njo pomagajo učitelji.

Od leta 1998 UKOM izdaja publikacijo z naslovom 'Evropopotnica', ki je namenjena učencem višjih razredov osnovne šole. Evropopotnica je na voljo v dveh oblikah - tiskani in elektronski. Razdeljena je na 30 tematskih področij, v katerih se učenec obenem seznanja z državami članicami EU in državami kandidatkami za članstvo. K vsaki tematiki sodi tudi nekaj vprašanj, ki naj bi bralca spodbudili k nadaljnjemu iskanju informacij o EU, državah članicah in kandidatkah, hkrati pa publikacija vsebuje veliko iger, preko katerih učenci širijo svoje znanje o državah članicah.

Leta 2008 je UKOM v sodelovanju s Predstavništvom Evropske komisije v Sloveniji in s strokovno pomočjo ZRSŠ v okviru upravljalnega partnerstva⁸⁰ izdal multimedijški pripomoček »Spoznavajmo EU!«. Ker se je projekt izkazal za zelo uspešnega in koristnega pri poučevanju EU vsebin, je leta 2009 UKOM, v sodelovanju s Predstavništvom Evropske komisije v Sloveniji ter ZRSŠ pričel s pripravo priročnika o EU vsebinah za učitelje⁸¹. Priročnik bi učiteljem srednjih in osnovnih šol služil kot osnovno orodje za poučevanje EU vsebin. Glede takšnega priročnika je UKOM želel predhodno pridobiti tudi mnenje šol (tako osnovnih kot srednjih). Iz analize vprašalnikov, ki so bili poslani na 449 slovenskih osnovnih šol je razvidno, da je povpraševanje po takšnem učbeniku precejšnje. Kar 74 odstotkov učiteljev namreč meni, da bi bil priročnik za poučevanje EU vsebin za učitelje koristen kot dopolnilo pri pouku, 22 odstotkov jih verjame, da je nujen kot osnoven vir informacij, medtem ko jih zgolj 4 odstotkov meni, da je nepotreben. Pogost odgovor učiteljev je bil, da si želijo predvsem splošnih in ne podrobnih informacij. Pomembne se jim zdijo informacije o zaposlovanju mladih, študiju in izmenjavah ter primerjave med državami članicami.

---

⁸⁰ Namen partnerstva je povezati EU institucije in države članice pri posredovanju informacij o EU tematikah za različne javnosti, izboljšati kakovost javnih razprav ter v te dejavnosti pritegniti različne akterje (tudi iz civilne družbe). V Sloveniji je bil za posredniško telo predlagan UKOM, ki že vrsto let vodi program obveščanja slovenske javnosti o članstvu v Evropski uniji. Evropska komisija zagotavlja financiranje izbranih dejavnosti, ki so opredeljene v letnem komunikacijskem načrtu. (povzeto po pogovoru z ga. Špelo Simšič iz Urada Vlade RS za komuniciranje).

⁸¹ Na UKOM so mi pojasnili, da postopek v zvezi s pripravo priročnika še ni zaključen, zato podrobnejših pojasnil v zvezi s pripravo priročnika nisem mogla dobiti.

Večina si želi predstavitev držav članic - tako geografskih, zgodovinskih kot navad, posebnosti in običajev. Med pogosto omenjenimi odgovori so prednosti in slabosti vključevanja, namen EU ter simboli EU. V priročniku bi radi videli primere učnih ur, didaktična priporočila ter vire oz. literaturo, kjer lahko dobijo več informacij oz. spremljajo aktualno dogajanje⁸². Trenutno naj bi pogrešali predvsem vsebine, primerne za prvo triado ter zabavne igrice in kvize na temo EU.

Publikacije, namenjene tudi nižjim razredom devetletke, je moč najti med publikacijami, ki jih je izdala bodisi Evropska komisija bodisi Evropski parlament. V nadaljevanju zato izpostavljam nekaj publikacij, primernih za osnovnošolce ali kot dopolnilni vir pri pouku za učitelje, ki so javnosti brezplačno na voljo v Hiši EU v Ljubljani. Zaradi lahke dostopnosti in dejstva, da so brezplačne, jih na tem mestu tudi izpostavljam, saj menim, da je vedenje o njihovem obstoju in predvsem dostopnosti premalo razširjeno.

Publikacija 'Odkrivajmo Evropo', ki jo je leta 2006 izdal Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti, je namenjena učencem (mladim) med 9. in 12. letom starosti. Gre za publikacijo, ki na preprost in slikovit način predstavi delovanje EU, poudarek pa je predvsem na predstavitvi geografskih, zgodovinskih in kulturnih značilnosti Evrope. Na spletnem portalu EU je na voljo tudi spletna inačica publikacije, ki daje velik poudarek na interaktivnosti in lastnem raziskovanju učencev, saj vsebuje veliko spletnih povezav, pregledno razdelitev poglavij, kviz in igro.

Slikanica 'V Evropi smo doma', ki jo je leta 2007 izdala Informacijska pisarna Evropskega parlamenta, je namenjena nižjim razredom osnovne šole. Slikanica je bila kot brezplačna priloga priložena tudi izdajam revij Ciciban in Cicido. Glede na to, da je namenjena mlajšim učencem, vsebuje veliko slikovnega materiala, hkrati pa tudi pojasnila za odrasle. V njej je na izviren in učencu razumljiv način predstavljena EU⁸³, njene države članice ter institucije. Priložen je tudi zemljevid EU z znamenitostmi posameznih držav. Slikanica je na voljo tudi v elektronski obliki. Tudi slikanica 'Združeni v različnosti', avtorjev López-Menchero in Milano je namenjena nižjim razredom osnovne šole, poudarek pa daje na slikovni predstavitvi EU, držav članic EU, njihovih značilnostih in skupni valuti – evru.

---

⁸² Predstavitev rezultatov raziskave UKOM. Pogovor z ga. Špelo Simšič iz Urada Vlade RS za komuniciranje.

⁸³ »Evropska unija je kot velik vrt. /.../ Vsaka država je gredica, vrtnarji pa prebivalci držav. Čeprav vrtnarji obdelujejo vsak svoje gredice, jih zanimajo podobne stvari« (Godec Schmidt in Schmidt 2007, 3).

Publikacija z naslovom 'Didaktični priročnik o politiki Evropske unije glede razvojnega sodelovanja', avtorjev Valérie Michaux in Philippa de Kemmetera, ki sicer nosi vsebinsko zahteven naslov, želi »na preprost način mladim Evropejcem, starim od 6 do 8 let, pojasniti, kaj pomeni sodelovanje pri razvoju in kaj Evropska unija počne na tem področju« (Michaux in Kemmeter 2007, 1). Priročnik predstavlja dobro dopolnilo učnih vsebin o solidarnosti ter pomoči v okviru predmeta DDE. Priročnik je na voljo tudi v elektronski obliki.

Glede na to, da je v moji raziskavi slabih 18 odstotkov šol navedlo, da EU vsebine vključujejo tudi v okviru predmeta tujega jezika, na tem mestu izpostavljam publikacijo 'Languages take you further', ki jo je leta 2007 izdalo Predstavništvo Evropske komisije v Veliki Britaniji. Publikacija vsebuje nekaj značilnih in koristnih izrazov iz vsakdanjega življenja v vseh 23 uradnih jezikih EU. Na spletu je brezplačno dostopna elektronska verzija publikacije, ki jo lahko učitelji tujih jezikov uporabijo za popestritev učne ure.

Publikacija Evropskega parlamenta z naslovom 'Kalne vode', avtorjev Cuadra in Miel, iz leta 2007 na inovativen način v obliki stripa in zgodbe na primeru onesnaževanja voda predstavlja postopek odločanja v institucijah EU. Glede na to, da je napisana v obliki stripa, je lahko berljiva, morebitni nerazumljivi izrazi pa so obrazloženi na koncu publikacije. Glede na tematiko je publikacija uporabna tudi z vidika okoljevarstvenih učnih vsebin. Kot dodatno gradivo, predvsem za učitelje pa tudi za učence, ki si o EU želijo vedeti več, na tem mestu omenjam tudi knjižico avtorja Pascala Fontaina z naslovom 'Evropa v 12 poglavjih', ki jo je Urad za publikacije Evropskih skupnosti izdal leta 2007. Avtor v njej na 63 straneh pregledno in natančno predela 12 tematskih poglavij in s tem pokrije celoten spekter delovanja EU.

V svoji hipotezi trdim, da je poučevanje EU vsebin v devetletni osnovni šoli pomanjkljivo zaradi (i) pomanjkanja dodatnega izobraževanja učiteljev ter (ii) pomanjkanja primernega učnega gradiva. Po pregledu omenjenih brezplačnih in javno dostopnih publikacij za mlade, ki se nanašajo na EU, pa ugotavljam, da v Sloveniji pri problematiki učnih gradiv s področja poučevanja EU vsebin ne gre za pomanjkanje, temveč bolj za nepoznavanje. Veliko publikacij s področja EU vsebin, ki so bile izdane s strani Evropske komisije ali Evropskega parlamenta, je pisanih tudi za najmlajše učence na zelo preprost način ter so zato široko uporabne. Glede na to, da na nobeni od šol, zajetih v moji raziskavi, v vprašalniku kot učni pripomoček niso izrecno navedli

publikacij EU, sklepam, da so le-te kot dodatni učni pripomoček neprepoznavne (oziroma premalo prepoznavne), hkrati pa morda šole ne vedo, kje jih lahko dobijo⁸⁴.

Kot je bilo že omenjeno v konceptualnem okviru so šolam na voljo različni programi Evropske komisije. Čeprav jih ne moremo šteti med učne pripomočke, pa ti programi dopolnjujejo poučevanje EU vsebin, predvsem zato, ker učenci prek teh programov v praksi spoznavajo življenje v EU, njeno delovanje in druge države članice. Slovenske šole aktivno sodelujejo v omenjenih programih.

V okviru že omenjene raziskave, ki jo je leta 2009 na osnovnih šolah po Sloveniji opravil UKOM, polovica šol, ki so vprašalnik izpolnile, sodeluje v vsaj enem od programov Evropske unije. Med njimi najbolj izstopajo ravno programi Comenius, Pomladni dan, Evropa v šoli in Evropska vas. Projekt Evropska vas na državnem nivoju pri nas vodi in koordinira Izobraževalno-informacijsko društvo Evropska hiša Maribor. V projektu je v šolskem letu 2008/09 sodelovalo 138 osnovnih šol iz vse Slovenije. Učenci pri tem spoznavajo države članice EU, njihove značilnosti in jih ob dnevu Evrope tudi javno predstavijo. Natečaj Evropa v šoli, namenjen osnovnim in srednjim šolam, je bil v Sloveniji prvič razpisan v šolskem letu 2000/2001. Regionalni koordinator natečaja je Zveza prijateljev mladine Slovenije v sodelovanju z Evropsko hišo v Mariboru. Na državni ravni natečaj organizira 30 članski Nacionalni odbor. V letih od 1999/2000 do 2007/08 so se po vrsti zvrstile naslednje teme: 'Združeni Evropi naproti – izzivi zame, državljana 21. stoletja', 'Lepše okolje - lepša Evropa', 'Naša zgodovina - naša prihodnost', 'Različni in enaki živimo skupaj v Evropi in na planetu zemlja', 'Evropa skozi kulturo in šport', Sem državljanka - sem državljan v spreminjajoči se Evropi', 'Sodelovanje v Evropi različnosti', 'Enake možnosti za vse - enakost spolov', 'Medkulturni dialog - druge kulture me bogatijo'⁸⁵.

3.1.5 Strokovno izobraževanje učiteljev

V prejšnjem poglavju je bilo ugotovljeno, da se sodobni učitelj pri poučevanju EU vsebin ne zanaša le na učbenik, temveč se poslužuje tudi drugih virov informacij in učnih pripomočkov. Poseben problem pa za učitelje predstavljajo praktične vaje, naloge

---

⁸⁴ Omenjene publikacije so za širšo distribucijo na voljo pri Predstavništvu Evropske komisije ter pri Informacijski pisarni Evropskega parlamenta v Sloveniji na Bregu 14 v Ljubljani. V omejenih količinah so na voljo tudi na evrofonu na Gregorčičevi 25 ter v Centru Evropa na Dalmatinovi 4 v Ljubljani. Nekatere publikacije so na voljo tudi na točkah Europe Direct v šestih krajih po Sloveniji.

⁸⁵ Urad Vlade RS za komuniciranje. Natečaj Evropa v šoli.

in učni listi za učence⁸⁶. Priprava teh je v veliki meri odvisna od iznajdljivosti in sposobnosti učitelja.

Učitelji imajo zaradi kompleksnosti EU vsebin nemalokrat težave pri posredovanju teh vsebin. Po trditvah MŠŠ naj bi bili učitelji, ki poučujejo predmete, v okviru katerih so vključene tudi EU vsebine, deležni dodatnih izobraževanj v okviru študijskih skupin s strani svetovalcev Zavoda RS za šolstvo. Da pa dodatno izobraževanje učiteljev ni tako samoumevno, kaže primer izpolnjenega vprašalnika ene od osnovnih šol, ki je zapisala, da se pričakuje, da je poznavanje EU vsebin »v splošni razgledanosti univerzitetno izobraženega kadra«.

Postopke v zvezi z zagotavljanjem programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja učiteljev vodijo v Službi za razvoj kadrov na MŠŠ. Pri svojem delu se ravna v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju⁸⁷, ki v 3. členu določa več vrst programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja⁸⁸. Katalog programov izobraževanja in usposabljanja za šolsko leto 2008/09 je dostopen na spletni strani MŠŠ, vendar so v njem zajeti le nerazpisani programi⁸⁹. Katalog vsebuje tudi program s področja EU vsebin z naslovom 'Evropska unija in mednarodne organizacije – izziv državljski kulturi', ki je aktualen za področje poučevanje EU vsebin. Program, katerega namen naj bi bil približati pomen EU in ključnih mednarodnih organizacij zainteresiranim učiteljicam in učiteljem, naj bi se izvajal v mesecu oktobru 2008, je bil namenjen dodatnemu usposabljanju učiteljev predmeta DDE. Kot izvajalka programa je bila navedena Fakulteta za družbene vede v Ljubljani, vendar je seminar zaradi prenizke udeležbe odpadel⁹⁰. Hkrati sem preverila, ali so se podobnih programov učitelji lahko udeležili že prejšnja leta, glede na to, da je Slovenija članica EU že pet let. Na spletnih straneh MŠŠ sem v ta namen pregledala arhiv omenjenih katalogov za šolsko leto 2005/06, 2006/07 in 2007/08. V Katalogu programov nadaljnega izobraževanja in

---

⁸⁶ Povzeto po pogovoru s prof. Vilmo Vrtačnik Merčun iz osnovne šole Rodica.

⁸⁷ *Pravilnik o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju* (Ur. l. RS, št. 64/2004, 83/2005, 27/2007, 123/2008).

⁸⁸ Programi za izpopolnjevanje izobrazbe, programi profesionalnega usposabljanja, objavljeni programi, drugi programi (tematske konference, študijske skupine, mentorske mreže), programi računalniškega opismenjevanja, verificirani programi.

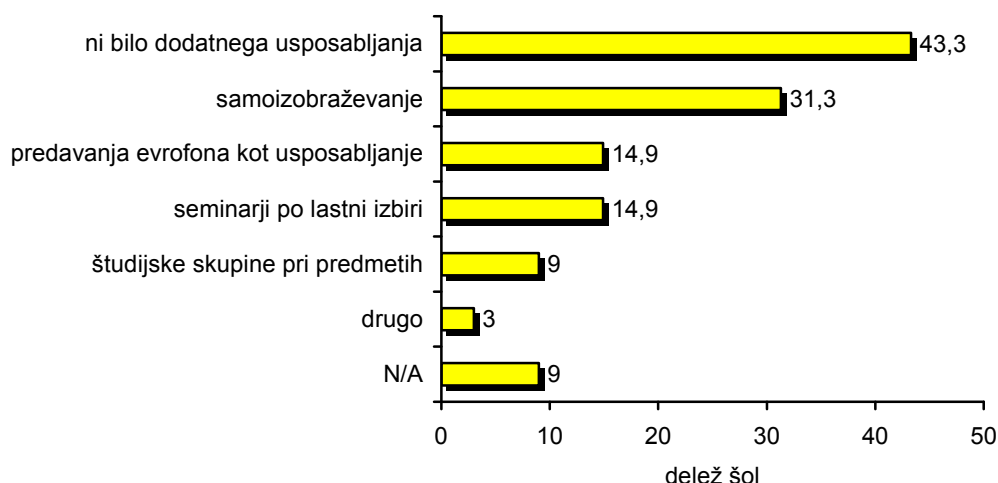
⁸⁹ Strokovni delavec, ki poučuje predmet oziroma izvaja strokovno delo, za katerega je naveden predpisani program, ima pravico in dolžnost, da se izobražuje v tem programu le, v kolikor gre za razpisani program. Predpisane programe MŠŠ financira v celoti, zato udeleženci zanje ne plačujejo kotizacij. Nerazpisane programe pa MŠŠ naroči pri izvajalcih v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju. (povzeto po telefonskem pogovoru z MŠŠ, dne 18. julija 2008).

⁹⁰ Spletni pogovor z dr. Jernejem Pikalom s Fakultete za družbene vede v Ljubljani, 8. junij 2009.

usposabljanja za šolsko leto 2005/06 je v okviru dveh predpisanih programov za predmet DIE eno predavanje deloma namenjeno tudi EU vsebinam (in sicer v okviru predavanja 'Vprašanja demokracije: narod, država, Slovenija v EU'). Izvajalki programov naj bi bili Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru. V Katalogu programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja za šolsko leto 2006/07 je EU vsebine moč najti v okviru enakega programa, ki naj bi ga izvedla Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, EU vsebine pa so v program ponovno vključene v poglavje 'Vprašanja demokracije: narod, država, Slovenija v EU'. Kljub temu na omenjeni fakulteti ne vedo ničesar o teh programih, oziroma jih v njihovem arhivu izvedenih programov niso našli⁹¹. Tudi Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja za šolsko leto 2007/08 ne vsebuje programov za učitelje osnovnošolskega izobraževanja, ki bi se nanašali na EU vsebine.

Rezultati moje raziskave kažejo, da na večjem deležu šol (43,3 odstotka šol) učitelji, ki poučujejo EU vsebine niso bili deležni dodatnih usposabljanj s tega področja (glej graf 3.7)⁹². Za 31,3 odstotka šol je samoizobraževanje učiteljev tudi edini vir dodatnega izobraževanja. Pri tem je lahko samoizobraževanje dvomljive kvalitete, saj v množici informacij o delovanju EU, stalnih sprememb s tega področja in aktualnih novosti učitelji težko izluščijo relevantno znanje. To je še posebej problematično glede na ugotovitev, da imajo tudi obstoječi učbeniki pomembne vsebinske napake.

Graf 3.7: Kako je na vaši šoli potekalo usposabljanje učiteljev za poučevanje EU vsebin? (N=62)⁹³

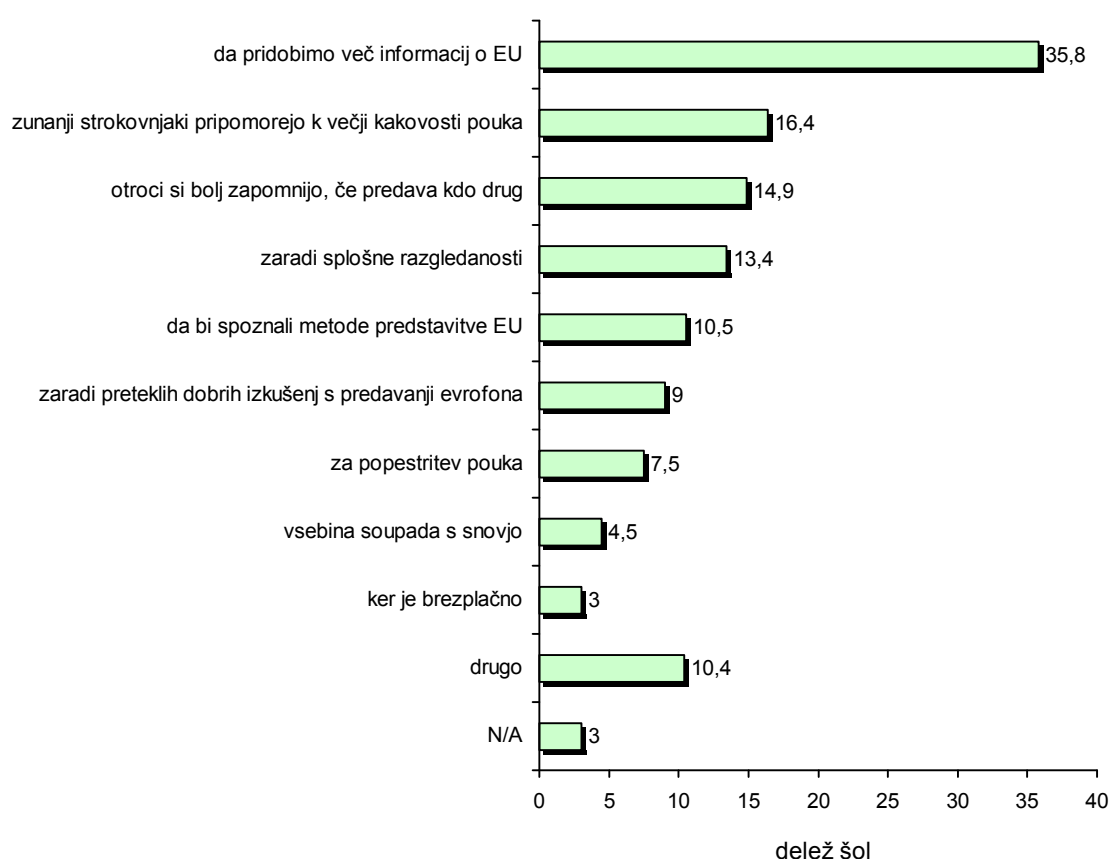
⁹¹ Spletni pogovor z dr. Tatjano Devjak s Pedagoške fakultete v Mariboru, 6. april 2009.

⁹² Kot odgovor na to vprašanje se je pojavil tudi odgovor 'v okviru aktivov' ter 'navodila za individualni pregled tematike'. Ti odgovori so zajeti v rubriki drugo. Na vprašanje ni odgovorilo 6 šol.

⁹³ Ker je šlo za vprašalnik odprtega tipa so šole lahko navedle več kot le en odgovor. Kot rezultat je naveden delež šol, ki je v odgovor zapisalo določen način usposabljanje učiteljev.

V odgovor na zgornje vprašanje je 14,9 odstotka šol kot sredstvo dodatnega izobraževanja učiteljev navedlo predavanja evrofona. Ta predavanja temu niso namenjena, saj je njihov cilj informiranje učencev, čemur je prilagojena tudi zahtevnost predavanja. Pri vprašanju o razlogih za prijavo na predavanja o EU prednjači potreba po pridobitvi več informacij o EU za učence (glej graf 3.8)⁹⁴, predvsem po aktualnih dogajanjih v zvezi z EU (schengen, predsedovanje Svetu EU). Nekatere šole so si od predstavitev evrofona obetale tudi, da bodo na ta način učitelji spoznali metode predstavitve EU ter spoznali kako takšne vsebine predstavijo 'zunanji strokovnjaki'.

Graf 3.8: Zakaj se je vaša šola prijavila na predavanja o EU, ki jih v izvaja evrofon? (N=66)⁹⁵

O potrebnosti dodatnih usposabljanj na temo poučevanja EU med učitelji sicer ni enotnega mnenja. Medtem, ko se zdijo nekaterim nujna in bi se jih gotovo udeležili, pa nekateri učitelji izpostavljajo zadostnost samoizobraževanja. Slednji pri tem poudarjajo predvsem učiteljevo samoiniciativnost pri sledenju aktualnih dogodkov in informiranju

⁹⁴ Kot odgovor na to vprašanje se je pojavil tudi odgovori 'ker naslednje leto predsedujemo EU', 'Ker smo v schengenskem območju', 'Dogovor z ravnateljico', 'Da bi pridobili informacije o aktualnih dogodkih v zvezi z EU'. Ti odgovori so zajeti v rubriki drugo.

⁹⁵ Ker je šlo za vprašalnik odprtega tipa, so šole lahko navedle več kot le en odgovor. Na vprašanje nista odgovorili 2 šoli. Kot rezultat je naveden delež šol, ki je v odgovor zapisalo določen razlog.

glede učnih pripomočkov, ki so na voljo. Kot sem že poudarila, je danes v ospredju predvsem učitelj, njegova samoiniciativnost in sposobnost lastnega oblikovanja učne ure. Ker pa vseh učiteljev ne gre enačiti, je razumljivo, da imajo nekateri s tem več težav kot drugi. Tukaj namreč ne gre le za vsebinsko, temveč tudi za informacijsko pismenost učiteljev. V raziskavi sem ugotovila, da se učitelji v veliki meri poslužujejo samoizobraževanja (31,3 odstotka šol), kot učni pripomoček pa povečini uporabljajo internet.

4 ZAKLJUČEK

Z diplomskim delom sem raziskovala, kako in koliko so v učni načrt devetletne osnovne šole vključene EU vsebine. Pri tem sem si zastavila sledečo hipotezo: poučevanje EU vsebin v devetletni osnovni šoli je pomanjkljivo zaradi (i) pomanjkanja dodatnega izobraževanja učiteljev ter (ii) pomanjkanja primernega učnega gradiva.

Na podlagi pregleda Katalogov programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolska leta od 2005/06 do 2008/09 sem ugotovila, da so sicer obstajali trije programi, ki so nudili dodatna izobraževanja in usposabljanja s področja poučevanja EU vsebin, vendar pa noben od njih ni bil realiziran. Hkrati je moja raziskava po slovenskih osnovnih šolah pokazala, da na večini šol za učitelje, ki poučujejo EU vsebine, ni bilo dodatnega usposabljanja, tretjina šol pa je kot obliko usposabljanja navedlo samoizobraževanje učiteljev, ki povečini poteka z uporabo internetnih virov. Ob tem je potrebno znati ločiti uradne od neuradnih ter relevantne od nerelevantnih ali celo nepravilnih in zastarelih informacij. Glede na priljubljenost in široko uporabo interneta pri poučevanju EU vsebin, bi bilo zato potrebno učiteljem pokazati najprimernejše spletne vire, ki jih lahko uporabljajo pri pouku in bodo učencem kar najbolj v pomoč. Na tretjem mestu kot oblika dodatnega izobraževanja učiteljev sledijo predavanja evrofona, čeprav temu niso namenjena. Ob vsem tem pravzaprav ni presenetljivo, zakaj so predavanja evrofona postala priljubljen način, kako učitelji pridobijo dodatne informacije ter učna gradiva o EU – brezplačna niso namreč le predavanja, temveč tudi publikacije. Čeprav ti rezultati mojo hipotezo glede izobraževanja učiteljev potrjujejo, imam v zvezi s dobljenimi rezultati tudi nekatere pomisleke. Namreč, vprašanje v moji raziskavi po osnovnih šolah se je glasilo: *»Kako je na vaši šoli potekalo usposabljanje učiteljev za poučevanje EU vsebin?«* Vprašanje sem nehote zastavila na način, ki lahko izključuje možnost navedbe dodatnih izobraževanj in usposabljanj, ki so morda potekala izven šole (programi, kot jih razpisuje MŠŠ)⁹⁶. Nadalje sem ugotovila, da obstajajo dodatna izobraževanja in usposabljanja za učitelje na področju EU vsebin. Po drugi strani se je žal izkazalo, da udeležba na teh seminarjih ni velika ali pa seminarji niso bili realizirani. Tudi šole same trdijo, da se njihovi učitelji večinoma izobražujejo sami in formalnih izobraževanj v

---

⁹⁶ Dopuščam možnost, da so nekateri izpolnjevalci vprašalnika to vprašanje razumeli na ta način.

obliki programov po večini niso bili deležni, nekaj pa jih tudi meni, da jih ne potrebujejo.

Kar se tiče pomanjkanja primerne učnega gradiva prav tako menim, da se problematika ni izkazala za enoznačno. Pri analizi učnega gradiva se je namreč pokazalo, da so EU vsebine vključene v učbenikih za predmet DDE za 7. in 8. razred devetletke. Kljub temu ne gre pričakovati, da bo za učitelja to edini vir informacij pri poučevanju tovrstnih vsebin. Vsekakor je na voljo še mnogo možnosti, kako priti do dodatnih informacij in popestriti učno uro o EU. Učnega gradiva in informacij (publikacij relevantnih institucij) za mlade je namreč dovolj, večji del ga je celo na voljo brezplačno, problem pa očitno leži v njihovi (ne)prepoznavnosti. Kot učno gradivo, ki ga uporabljajo pri poučevanju EU vsebin, učitelji naštevajo predvsem internet in publikacije UKOM, medtem ko so jim publikacije Evropske komisije in Evropskega parlamenta manj znane.

Glede na to, da obstajajo relevantni programi dodatnega izobraževanja in učno gradivo, sklepam, da obstoječi sistem potemtakem ni v zadostni meri izkoriščen. V nadaljevanju zato podajam nekaj predlogov, s katerimi bi lahko stanje na področju poučevanja EU vsebin (natančneje na področju usposabljanja in izobraževanja učiteljev ter na področju učnih gradiv) v osnovnih šolah dodatno izboljšali.

Glede dodatnega usposabljanja in izobraževanja učiteljev predlagam, da se trend nadaljuje v smeri izobraževalnih seminarjev s poudarkom na vsebinskem izobraževanju. Problem teh seminarjev se skriva tudi v njihovem financiranju in dostopnosti. Zagotovo ni vzpodbuden podatek, da morajo šole za udeležbo učiteljev na seminarju plačati, dodatno težavo pa predstavlja lokacija seminarja – šole se nahajajo po celotni Sloveniji, lokacija izvedbe seminarja pa je le ena. Poleg tega ti seminarji niso enourni, zato je problem iz organizacijskega vidika toliko večji. Dobro bi bilo razmisliti o delavnicah ali seminarjih, ki bi jih predstavniki institucij (ali fakultet) po vnaprej določenih intervalih organizirali po zainteresiranih osnovnih šolah ali vsaj po regionalnih središčih na vnaprej dogovorjeni lokaciji. Gre za princip, kot ga za predavanja o EU uporabljamo na evrofonu in je na šolah zelo dobro sprejet. Na ta način bi izobraževanje prinesli k učiteljem in zagotovili večjo pokritost. Zavedam se, da bi to zagotovo pomenilo finančno in logistično večji projekt, vendar bi bil večji tudi učinek. Rešitev je lahko tudi v tem, da bi v sodelovanju z MŠŠ ta predavanja prevzel evrofon. Seveda bi bilo potrebno na tem mestu najprej poudariti, da na evrofonu niso zaposleni strokovnjaki s področja EU, temveč so to študentje zaključnih letnikov in absolventi fakultet

družboslovne smeri⁹⁷, ki se s poučevanjem učiteljev še niso srečali in bi na to temo najprej potrebovali izobraževalni seminar zase. Ker so predavanja evrofona po osnovnih šolah že ustaljena praksa sem mnenja, da bi tudi takšna izobraževanja šole dobro sprejele. Takšna predavanja pa morajo biti brezplačna, da dosežejo svoj namen, t.j. čim večji krog učiteljev. Hkrati se je z mojim diplomskih delom pokazalo, da so predavanja evrofona glede didaktičnega načina izvedbe predavanja (*ex-cathedra*) zastarela. Vanje bomo zato v prihodnje vključili več interakcije z učenci in namesto tradicionalnega predavanja uporabili sodobnejše didaktične metode (delo v skupinah, pogovor, izdelava plakatov, ipd.), s katerimi bomo pri predstavitvi skušali doseči večjo aktivno participacijo učencev.

V zvezi z učbeniki bi bilo potrebno najprej poudariti dejstvo, da ti že obstajajo. Potrebe po novih učbenikov zato ni. Novi učbeniki bi namreč ustvarili dodatno zmedo, novega učbenika pa ne potrebujemo tudi iz preprostega razloga, ker EU vsebinam ni namenjen lastni predmet. Vsekakor pa bi bilo potrebno razmisliti o vsebinski dopolnitvi ter aktualizaciji obstoječih učbenikov, ki vsebujejo že preveč vsebinskih napak. Na tem mestu rada poudarila še splošnost obstoječih učbenikov in nezadostno prepoznavnost drugih razpoložljivih učnih gradiv, ki jih ne najdemo v katalogu odobrenih učbenikov. Splošnost obstoječih učbenikov je potrebno uravnotežiti s kvalitetnim vodenjem učne ure. To od učitelja zahteva, da ve, o čem predava in zna EU vsebine na zanimiv in hkrati poučen način predstaviti učencem. Na tem področju lahko pričakujemo dodatne izboljšave z načrtovanim priročnikom za učitelje, ki poučujejo EU vsebine, ki ga v sodelovanju z ZRSŠ in Predstavništvom Evropske komisije v Sloveniji pripravlja UKOM. Učitelj namreč odločilno vpliva na kakovost vzgojno-izobraževalnega dela. Učencu je pri tem potrebno dovoliti, da v učni uri sodeluje, izmenjuje mnenja, si tako sam ustvari podobo EU. To seveda ne pomeni, da bodo znali učenci v 7. ali 8. razredu osnovne šole razpravljati o EU na višji ravni, pomeni pa, da se bodo zavedali kaj je EU, kaj pomeni in v kakšnem odnosu je do Slovenije. Glede neprepoznavnosti drugih razpoložljivih učnih gradiv s področja EU menim, da bi se dalo veliko narediti s razširjanjem informacije o možnosti naročanja brezplačnih publikacij (npr. z dopisom, ki bi ga poslali na osnovne šole). Predstavništva (tako Evropske komisije in Evropskega parlamenta), bi na tem področju lahko naredila več za prepoznavnost lastnih publikacij,

---

⁹⁷ Po večini gre za študente mednarodnih odnosov, evropskih študij, prava in ekonomije.

čprav je v končni fazi učitelj tisti, ki se bo odločil ali bo ponujena gradiva uporabil pri učni uri ali ne.

5 LITERATURA

- Avramović, Zoran. 2006. Može li se sačuvati obrazovni i vaspitni identitet u evropskim integracijama? V *Evropske dimenzije reforme sistema obrazovanja i vaspitanja*, ur. Emil Kamenov, 27–33. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad.
- Bizjak, Ivan in Blanka Čížek, ur. 2004. *Spoznajmo Evropsko unijo*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Böhm, Wolfgang, Otmar Lahodynsky in Služba Vlade RS za evropske zadeve. 2007. *Opa, Evropa! Kako deluje Evropska unija*. Ljubljana: Služba Vlade RS za evropske zadeve, Ministrstvo za šolstvo in šport, Urad Vlade RS za komuniciranje, Zavod RS za šolstvo.
- Breznikar, Bojana. 2009. Spletni intervju avtorico. Ljubljana, 9. junij.
- Brock, Colin in Witold Tulasiewicz, ur. 1994. *Education in a single Europe*, 1–21. London in New York: Routledge.
- Buczynski, Max. 1993. Other Contributors to education for citizenship V *Developing Citizenship in the Curriculum*, ur. Janet Edwards in Ken Fogelman. London: David Fulton Publishers (85–87).
- Convery, Anne in Kirstin Kerr. 2006. Exploring the European Dimension in Education: Practitioners' Attitudes. V *European Education* 37(4): 22–34. Dostopno prek: <http://web.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/ehost/pdf?vid=2&hid=17&sid=7274ee1c-3f4c-47ce-b935-5e39e1f64716%40sessi onmgr9> (17. julij 2008).
- Cuadra, Cristina in Rudi Miel. 2007. *Kalne vode*. Bruselj: Generalna direkcija Evropskega parlamenta za informiranje.
- Čebular, Alenka. 2007. *Evropopotnica*. 9. ponatis. Ljubljana: Urad Vlade RS za komuniciranje.
- Delovni dokument služb Komisije. 11. julij 2007. *Šole za 21. stoletje*. SEC(2007)1009. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/education/school21/consultdoc_sl.pdf (9. marec 2008).
- Državna volilna komisija. 2004. *Uradni izidi volitev v Evropski parlament 13. junija 2004*. Dostopno prek: <http://volitve.gov.si/ep2004/> (1. marec 2009).
- 2009. *Uradni izidi volitev v Evropski parlament 7. junija 2009*. Dostopno prek: http://volitve.gov.si/ep2009/udel_ve.html (3. avgust 2009).

- Eurobarometer. 2008a. *Eurobarometer Special Survey 303: The 2009 European elections: expectations of the Europeans*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb_special_en.htm (1. marec 2009).
- 2008b. *Standard Eurobarometer 70. Public opinion in the European Union – first results*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb70/eb70_en.htm (1. marec 2009).
- Evropski parlament. 2009. *Končni rezultati volitev v Evropski parlament*. Dostopno prek: http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/sl/index_sl.html (3. avgust 2009).
- Eurydice. *Age of pupils at the end of full-time compulsory education, and the structure of lower secondary education, 2002/03*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf_images/052ENXX010B13x0101f.pdf (25. maj 2009).
- Fontaine, Pascal. 2007. *Evropa v 12 poglavjih*. Bruselj: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Frevert, Uta. 2008. How to Become a Good European Citizen: Present Challenges and Past Experiences V *The Making of Citizens in Europe: New perspectives on Citizenship Education*, ur. Viola B.Georgi, 37–51. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Generalni direktorat Evropske komisije za informiranje. 2006. *Odkrivajmo Evropo!* Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Generalni direktorat Evropske komisije za izobraževanje in usposabljanje. 2006. *Comenius: More Information about Comenius*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/education/programmes/socrates/comenius/moreabout_en.html (17. julij 2008).
- Generalni direktorat Evropske komisije za komuniciranje. 2008a. *Eurobarometer 68: Public Opinion in European Union*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb68/eb_68_en.pdf (14. julij 2008).
- 2008b. *Eurobarometer 69: Javno mnenje v Evropski uniji - Nacionalno poročilo: Slovenija (pomlad 2008)*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_si_nat.pdf (14. julij 2008).
- Georgi B., Viola. 2008. The Making of Citizens in Europe: New perspectives on Citizenship Education V *The Making of Citizens in Europe: New perspectives on*

- Citizenship Education*, ur. Viola B. Georgi, 13–27. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Godec Schmidt, Jelka in Matjaž Schmidt. 2007. *V Evropi smo doma: slikanica za otroke o Evropski uniji in njenih ustanovah s pojasnili za odrasle*. Ljubljana: Informacijska pisarna Evropskega parlamenta.
- Gosewinkel, Dieter. 2008. Historical reflections on Citizenship in Europe V *The Making of Citizens in Europe: New perspectives on Citizenship Education*, ur. Viola B. Georgi 31–36. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Haček, Miro. 2008. *Državlјanska in domovinska vzgoja v Slovenskem šolstvu: končno poročilo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Heimbüchel. 2007. *Languages take you further*. Cologne: Predstavništvo Evropske komisije v Veliki Britaniji.
- Ivanuš Grmek, Milena, Branka Čagran in Lidija Sadek. 2008. *Didaktični pristopi pri poučevanju predmeta spoznavanje okolja v tretjem razredu osnovne šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dostopno prek: http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/03_09_didakti%C4%8Dnipristopipripoucevanjupredmetaspoznawanjeokoljavitretjemrazreduosnovnesole.pdf (2. julij 2009).
- Jakop, Zdenka. 2009. Spletni intervju z avtorico. Ljubljana, 9. junij.
- Justin, Janez, ur. 1999. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 1. izdaja, 1. natis. Ljubljana: i2.
- 2003a. *Poročilo o rezultatih evalvacijske študije: Učbenik kot dejavnik uspešnosti kurikularne prenove*. Ljubljana: Institutum Studiorum Humanitatis – Fakulteta za podiplomski humanistični študij. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/evalvacija_vzgojno_i_zobrazevalnih_programov/ (25. julij 2009).
- 2003b. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 1. izdaja, 2. natis. Ljubljana: i2.
- 2004. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 1. izdaja, 6. natis. Ljubljana: i2.
- 2005. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 1. izdaja, 4. natis. Ljubljana: i2.
- 2007a. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 1. natis. Ljubljana: i2.

- 2007b. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 1. natis. Ljubljana: i2.
- 2007c. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 4. natis. Ljubljana: i2.
- 2007d. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 4. natis. Ljubljana: i2.
- 2008a. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 3. izdaja, 1. natis. Ljubljana: i2.
- 2008b. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 3. izdaja, 1. natis. Ljubljana: i2.
- 2009a. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 2. natis. Ljubljana: i2.
- 2009b. *Državlјanska vzgoja in etika: učbenik za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 2. izdaja, 2. natis. Ljubljana: i2.
- 2009c. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 3. izdaja, 2. natis. Ljubljana: i2.
- 2009d. *Državlјanska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu osnovnošolskega izobraževanja*. 3. izdaja, 2. natis. Ljubljana: i2.
- Kadunc, Amalija. 2009. Intervju z avtorico. Litija, 10. junij.
- King, Ana S. in Michael J. Reiss. 1993. *The multicultural dimension of the national curriculum*. London: The Falmer Press. Dostopno prek: http://books.google.com/books?id=hd49AAAAIAAJ&printsec=frontcover&hl=s&l&source=gbs_summary_r&cad=0#PPR5,M1 (15. maj 2008).
- Klemenčič, Manja. 2009. Izobraževanje in usposabljanje V *Evropska unija od A do Ž*, ur. Kajnc, Sabina in Damjan Lajh 187–189. Ljubljana: Uradni list.
- Krek, Janez, ur. 1997. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. 2. ponatis.
- Kolenc Kolnik, Karmen, Marta Otič, Karmen Cunder, Tomaž Oršič in Danijel Lilek. 2008. *Učni načrt: Geografija: osnovna šola (predlog maj 2008)*. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=10&rID=1688> (25. maj 2009).
- Komisija Evropskih skupnosti. 1993. *Zelena knjiga evropski dimenziji v izobraževanju* (COM(93) 457 konč.), sprejeto 29. septembra 1993. Dostopno prek: http://aei.pitt.edu/936/01/education_gp_COM_93_457.pdf (20. maj 2008).

- Labernik, Zvonka, Dušan Flere, ur. 2003. *Učni načrt: Program osnovnošolskega izobraževanja: geografija*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=10&rID=123> (25. maj 2009).
- López-Menchero, Gonzalo in Andrea Milano. 2007. *United in diversity*. Evropska komisija: Generalni direktorat za gospodarske dejavnosti in finančne zadeve.
- Lukas, Viljana in Jelka Arh. 1991. Evropska dimenzija izobraževanja. *Vzgoja in izobraževanje: revija za teoretična in praktična vprašanja vzgojno izobraževalnega dela* 22(6): 20–23.
- Macura, Dušan in Jana Babšek, ur. 2004. *Kakšna bo šola prihodnosti?* Radovljica: Didakta.
- Margan, Urška. 2003. *Kako proučujemo – kaj ocenjujemo: Priročnik za učitelje državljske vzgoje in etike*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Mc Niffe, Aisling. 2009. *Educating our citizens? Learning about the EU in second-level schools: Thesis for the Degree of Master of European Studies*. Bruges: College of Europe.
- Michaux, Valérie in Philippe de Kemmeter. 2007. *Matej in Amadu: Didaktični priročnik o politiki Evropske unije glede razvojnega sodelovanja*. Bruselj: Evropska komisija: Generalni direktorat za razvoj.
- Milharčič - Hladnik, Mirjam, Mojca Peček - Čuk in Tatjana Devjak. 2004a. *Državljska vzgoja in etika: učbenik za državljsko vzgojo in etiko v 7. razredu devetletne osnovne šole*. 2. izdaja, 1. natis. Ljubljana: DZS.
- 2004b. *Državljska vzgoja in etika: učbenik za državljsko vzgojo in etiko v 8. razredu devetletne osnovne šole*. 2. izdaja, 1. natis. Ljubljana: DZS.
- 2007a. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljsko vzgojo in etiko v 7. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 2. natis. Ljubljana: DZS.
- 2007b. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljsko vzgojo in etiko v 8. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 2. natis. Ljubljana: DZS.
- 2008a. *Državljska vzgoja in etika: učbenik za državljsko vzgojo in etiko v 8. razredu devetletne osnovne šole*. 2. izdaja, 2. natis. Ljubljana: DZS.
- 2008b. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljsko vzgojo in etiko v 7. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 3. natis. Ljubljana: DZS.
- 2008c. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljsko vzgojo in etiko v 8. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 3. natis. Ljubljana: DZS.

- 2009a. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 7. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 4. natis. Ljubljana: DZS.
- 2009b. *Državljska vzgoja in etika: delovni zvezek za državljansko vzgojo in etiko v 8. razredu devetletne osnovne šole*. 1. izdaja, 4. natis. Ljubljana: DZS.
- Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. *Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2005/06*. Dostopno prek: <http://193.2.248.53/katis/reporti/katalog/KATALOG0506.PDF> (17. julij 2008).
- *Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2006/07*. Dostopno prek: <http://193.2.248.53/katis/reporti/katalog/KATALOG0607.PDF> (17. julij 2008).
- *Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2007/08*. Dostopno prek: <http://193.2.248.53/katis/reporti/katalog/KATALOG0708.PDF> (17. julij 2008).
- *Katalog programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju za šolsko leto 2008/09*. Dostopno prek: <http://193.2.248.53/katis/reporti/katalog/KATALOG0809.PDF> (17. julij 2008).
- *Nacionalno poročilo Slovenije o implementaciji delovnega programa Izobraževanje in usposabljanje 2010*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/izobrazevanje_in_usposabljanje_2010/ (27. julij 2009).
- Odločitev št. 1983/2006 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. decembra 2006 o Evropskem letu medkulturnega dialoga*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32006D1983:SL:NOT> (15. maj 2008).
- Odredba o smeri izobrazbe strokovnih delavcev v devetletni osnovni šoli* (Ur. l. RS 57/1999, 8/2001, 64/2001, 73/2003, 72/2007). Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r07/predpis_ODRE497.html (11. julij 2008).
- Pépin, Luce. 2006. *The history of European cooperation in education and training*. Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Philippou, Stavroula. 2005. The 'Problem' of the European Dimension in Education: a principled reconstruction of the Greek Cypriot curriculum V *European Educational Research Journal* 4(4): 343–367.

- Pogodba o Evropski uniji*, sprejeta 2. julija 1992, v veljavi od 1. novembra 1993 (UL C 191, 29.7.1992). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/index.htm#founding> (13. maj 2008).
- Prečiščeni različici Pogodbe o Evropski uniji ter Pogodbe o ustanovitvi Evropske skupnosti* (prečiščeno besedilo). 2006. UL C 321E. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/sl/treaties/index.htm#founding> (19. avgust 2009).
- Pomladni dan v Evropi 2009*. Dostopno prek: <http://www.springday2009.net/ww/sl/pub/sprin g2009/homepage.htm> (25. maj 2009).
- Schlamberger, Nika in Zvonka Labernik, ur. 2002. *Učni načrt: program osnovnošolskega izobraževanja. Državljska vzgoja in etika*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo. Ponatis. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/os/dev etletka/predmeti_obvezni/Drzavljska_vzgoja_in_etika_obvezni.pdf (3. avgust 2009).
- Pukart, Nataša, ur. 2008. *Učni načrt: Zgodovina: osnovna šola*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=34&rID=1336> (25. maj 2009).
- 2009. *Učni načrt: Državljska in domovinska vzgoja ter etika: osnovna šola*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. Dostopno prek: <http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=6&rID=73> (25. maj 2009).
- Ramšak, Irena. 2009. Intervju z avtorico. Polzela, 8. junij.
- Resnik-Planinc, Tatjana. 1996. Evropska dimenzija in pouk geografije V *Geografija v šoli* 5(3), 71–75.
- 1998. Evropska dimenzija poučevanja o Alpah V *Dela* 13, 349–362. Dostopno prek: http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/Publikacije/Dela/files/Dela_13/26_Tatjana_Resnik-Planinc.pdf (17. julij 2008).
- Resolucija Evropskega parlamenta o pobudah za dopolnitev nacionalnih šolskih programov z ustreznimi ukrepi podpore za vključitev evropske dimenzije* (2006/2041(INI)). Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:306E:0100:0102:SL:PDF> (28. julij 2009).
- Resolucija o krepitvi evropske dimenzije v izobraževanju, ki so jo 24. maja 1988 sprejeli Evropski svet in ministri za šolstvo, ki so se sestali v okviru Sveta*. UL C 177,

- sprejeta 24. maja 1988. Dostopno prek: [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41988X0706\(01\):SL:NOT](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:41988X0706(01):SL:NOT) (2. junij 2008).
- Robbins, Derek M. 1981. The Committee on Youth, Culture, Education, Information and Sport of the European Parliament. V *International Review of Education / Internationale Zeitschrift für Erziehungswissenschaft / Revue Internationale de l'Education* 27(3): 338–342.
- Ryba, Raymond. 2000. Developing the European Dimension in Education: The roles of the European Union and the Council of Europe. V *Problems and Prospects in European Education*, ur. Elizabeth Sherman Swing, Jürgen Schriewer in François Orivel, 245–261. Westport, Connecticut in London: Praeger.
- Sardoč, Mitja, ur. 2004. *Evalvacijska študija: Medpredmetno povezovanje vzgojno-izobraževalnega procesa v 9-letni osnovni šoli (zaključni proces)*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/razvoj_solstva/evalvacija/2002/_1_naslovna_stran_povzetek_kazalo.pdf (21. avgust 2009).
- 2005. *Državljska vzgoja v Evropi: izzivi, vprašanje in dileme*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- 2008. Citizenship Education in Slovenia V *The Making of Citizens in Europe: New perspectives on Citizenship Education*, ur. Viola B. Georgi, 119–126. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Schratz, Michael. 2005. *What is a 'European Teacher'? A Discussion Paper*. Dostopno prek: <http://entep.bildung.hessen.de/ETFfinalJune2005.pdf> (14. november 2008).
- Shennan, Margaret. 1993. *Teaching about Europe*. London: Cassell.
- Simšič, Špela. 2009. Intervju z avtorico. Ljubljana, 25. maj.
- Singh, B.R. 1997. What education for a changing multicultural, multiracial Europe? V *European Journal of Intercultural Studies* 8(3): 279–289.
- Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu Parlamentu: Izboljšanje kakovosti izobraževanja učiteljev* (COM(2007) 392 konč.), sprejeto 3. avgusta 2007. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0392:FIN:SL:PDF> (19. november 2009).
- Šola za ravnatelje. 2008. *Evropska vas 2007/2008: Dolenjska, Gorenjska, Južna Primorska, Koroška, Ljubljana z okolico, Podravje, Pomurje, Savinjska, Severna Primorska*. Dostopno prek: <http://www.evropskahisamaribor.si/images/stories/EUVas2008.pdf> (25. maj 2009).

- Tratnik, Monika. 1999. *Evropska dimenzija v šolah in mednarodno sodelovanje: Ideje za šole in vrtnice*. Ljubljana: informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodno univerzitetni knjižnici.
- Turk Škraba, Mira. 2005. *Učbenik kot sredstvo za kakovostno učenje in poučevanje družboslovja: diplomsko delo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Turk-Skraba-Mira.PDF> (25. maj 2009).
- Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje. 2009. *Analiza vprašalnikov UKOM v okviru priprave priročnika o EU vsebinah za učitelje*. Ljubljana: Urad Vlade Republike Slovenije za komuniciranje.
- Natečaj Evropa v šoli. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/za-mladino/natecaji-dogodki/evropa-v-soli/> (13. julij 2008).
- Venables, Tony in Naomi Holford. 2008. Dimensions and Challenges of European Citizenship Today V *The Making of Citizens in Europe: New perspectives on Citizenship Education*, ur. Viola B. Georgi, 52–60. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji: Slovenija. Doma v Evropi. *Evropa v šoli*. Dostopno prek: <http://evropa.gov.si/za-mladino/natecaji-dogodki/evropa-v-soli/> (13. julij 2008).
- Vrtačnik Merčun, Vilma. 2009. Intervju z avtorico. Domžale, 9. junij.
- Zakon o osnovni šoli (ZOsn)* (Ur. l. RS 12/1996, 33/1997, 54/2000 Odl.US: U-I-72/96, 59/2001, 71/2004, 23/2005-UPB1, 53/2005, 70/2005-UPB2, 60/2006 (63/2006 popr.), 81/2006-UPB3, 102/2007). Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predp_is_ZAKO_448.html (13. maj 2008).
- Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o osnovni šoli (ZOsn-F)* (Ur. l. RS 102/2007). Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=2007102&stevilka=5073> (25. maj 2009).
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo. *Katalog učbenikov za šolsko leto 2008/2009*. Dostopno prek: http://www.zrss.si/pdf/UCB_Katalog%20u%E8benikov%20za%20osnovno%20%9Ao%20lo%202008.pdf (10. julij 2008).
- Zveza prijateljev mladine Slovenije. *Natečaj 'Evropa v šoli'*. Dostopno prek: <http://sl.zpms.si/programi/evropa-v-soli/> (14. julij 2008).
- Židan, Alojzija. 1996. *Metadidaktično poučevanje in učenje družboslovja*. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana.
- 2007. *Vzgoja za evropsko demokracijo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. Državlјanska vzgoja in etika: Didaktični priročnik za učitelje v 7. razredu devetletne osnovne šole, (zbirka učbeniška gradiva). Ljubljana, i2, 2007 V *Šolsko polje* 18(5/6), 171–172.

6 PRILOGE

6.1 PRILOGA A: VPRAŠALNIK ZA RAVNATELJE OSNOVNIH ŠOL

Spoštovana ga. ravnateljica / g. ravnatelj,

Sem absolventka na Fakulteti za družbene vede, smer mednarodni odnosi in pišem diplomsko delo na temo poučevanja Evropske unije (EU) v osnovnih šolah. Pred vami je vprašalnik, s pomočjo katerega želim zbrati informacije na to temo neposredno od osnovnih šol. Vljudno vas prosim, če si vzamete nekaj minut in izpolnite vprašalnik, saj mi bodo vaši odgovori v veliko pomoč pri raziskovalnem delu diplomskega dela. Hvaležna bom tudi za vaše morebitne predloge in opombe na to temo, ki jih morda nisem zajela z vprašanji.

Izpolnjen vprašalnik mi prosim pošljite na spodaj navedeni naslov (s pripisom ŠOLE) ali po faksu na Urad RS za komuniciranje na: 01 251 23 12 (s pripisom EVROFON – URŠKA MIHELIC).

Urška Mihelič
Vodnikova cesta 6
1000 Ljubljana

Za vašo pomoč se vam v naprej iskreno zahvaljujem in vas lepo pozdravljam.

1. V katerem razredu se začnejo učenci seznanjati z EU?

2. Pri katerih predmetih so v okviru učne snovi vključene tudi EU vsebine?

3. Kaj konkretno učenci spoznavajo v okviru EU vsebin?

4. Zakaj je po vašem mnenju dobro, da se učenci seznanijo z EU?

5. Kako je na vaši šoli potekalo usposabljanje učiteljev za poučevanje EU vsebin (so bili morda organizirani kakšni seminarji, dodatne izobraževanja?)

6. Kakšne učne pripomočke uporabljate pri poučevanju EU vsebin (literatura, internet, ipd.?)

7. Zakaj se je vaša šola prijavila za predavanja o EU, ki jih v okviru informacijske kampanje Urada RS za komuniciranje izvaja evrofon?

8. Bi želeli na to temo še kaj dodati, pripomniti ali na kaj opozoriti?

Hvala za sodelovanje!

Urška Mihelič

6.2 PRILOGA B: SPLETNI POGOVOR - ZAVOD REPUBLIKE SLOVENIJE ZA ŠOLSTVO

TEMA: Vzgoja evropskih državljanov: Poučevanje EU vsebin v osnovnih šolah

NAMEN: raziskovalni del istoimenskega diplomskega dela

INTERVJUVALEC (ime, priimek⁹⁸, naziv, institucija):

SPRAŠEVALKA: Urška Gerbajs

Spoštovani!

Sem absolventka Fakultete za družbene vede in bi pri pisanju diplomskega dela potrebovala vašo strokovno pomoč. Spodaj sem vam zastavila tri malo obširnejša vprašanja z vašega področja dela, na katera bi vas vljudno prosila da odgovorite po svojih najboljših močeh in mi s tem pripomorete k večji strokovnosti in kvaliteti mojega diplomskega dela. Za potrebe raziskovalnega dela sem na 67 šolah po vsej Sloveniji že opravila kratke ankete, vas pa prosim še za strokovno pomoč. Vsa vprašanja se nanašajo na problematiko poučevanja *EU vsebin*⁹⁹ v osnovnih šolah.

1. *Kako je urejeno področje poučevanja EU vsebin v osnovnih šolah v Sloveniji, kako je integrirano v okvir obstoječih učnih načrtov? Mnoge osnovne šole v okviru različnih predmetov vključujejo informacije o EU v okvir učne snovi, zanima pa me, ali obstaja glede tega ureditev na državni ravni ali je odločitev o tem prepuščena šolam samim?*
2. *Eden izmed problemov s področja poučevanja EU vsebin,, ki so ga učitelji izpostavili med obiski evrofona po osnovnih šolah je bilo nezadostno strokovno usposabljanje učiteljev za poučevanje teh vsebin. Večina učiteljev je zato kot najpogosteje uporabljen pripomoček za dodatno samoizobraževanje navedla internet. V kolikor v iskalnik Google vtipkamo besedo Evropska unija, dobimo*

---

⁹⁸ Po želji, ni nujno

⁹⁹ Vsebine, ki se nanašajo na poučevanje Evropske unije, njenega nastanka, razlogov zanjo, institucij, simbolov, vpliva na naša življenja ipd.

534.000.000 zadetkov. V tej poplavi informacij (preverjenih in nepreverjenih) se nekdo, ki ni ustrezno izobražen s tega področja, težko znajde. Zanima me, kako se na ravni države (ali nižjih ravneh) rešuje problematika strokovnega usposabljanja učiteljev za poučevanje EU vsebin v okviru obstoječih predmetov?

3. Uspešno poučevanje zahteva tudi kvalitetne učne pripomočke. Pri svojem raziskovanju po osnovnih šolah sem ugotovila, da se šole soočajo s pomanjkanjem učnega gradiva s področja EU, v prvi vrsti pa zato prevladuje internet, ki sam po sebi nudi določene pasti (nepreverjene strani, informacije, prevelika količina podatkov, nepreglednost). Zelo pogosto so šole kot učni pripomoček pri poučevanju EU vsebin zapisale brezplačne publikacije Urada RS za komuniciranje, k so jih prejele na šolo. Zanima me, ali obstajajo odobreni učbeniki ali drugo učno gradivo s področja EU vsebin, oziroma ali šolam predlagate na podlagi česa (katerih virov informacij) naj te vsebine vključijo v učno snov?

Za vaše sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem.

Urška Gerbajs

6.3 PRILOGA C: VPRAŠANJA ZA INTERVJU

1. Ali so v okviru vašega predmeta v snov vključene EU vsebine?
  - a. Kaj konkretno učenci spoznavajo o EU pri vašem predmetu?
2. Ali menite, da so EU vsebine primerne za poučevanje v osnovni šoli?
  - a. Če ne, zakaj?
  - b. Če da, zakaj?
3. Kako EU vsebine sprejemajo učenci?
4. Ali menite, da imate za poučevanje EU vsebin na voljo dovolj gradiv?
5. Kako ocenjujete vpliv informacijsko - komunikacijskih tehnoloških praks pri učencih na njihovo aktivno, participatorno sprejemanje EU - vsebin?
6. S čim konkretno si vi pomagata pri poučevanju EU vsebin pri vašem predmetu?
  - a. Ali pri pouku kdaj uporabljate publikacije Evropske komisije ali Evropskega parlamenta?
    - i. Če ne, zakaj?
7. Katere didaktično - delovne pristope uporabljate pri svojem pedagoškem delu z učenci za njihovo čim bolj ustvarjalno spoznavanje EU - učnih vsebin?
8. Ste bili v zvezi z EU vsebinami kdaj deležni dodatnega usposabljanja/izobraževanja?
  - a. Če da, kje, kdaj?
  - b. Če ne, zakaj?
9. Bi na temo poučevanja EU vsebin želeli še karkoli pripomniti?